

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

2241
H
f
1948

Fra Vallekilde Folkehøjskole

49

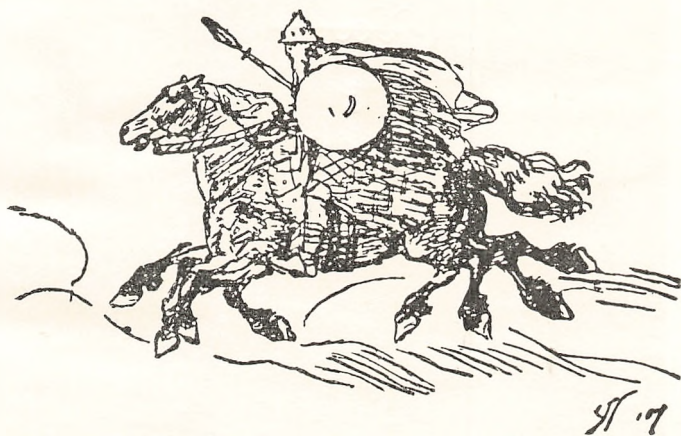
Udgivet af Selevforeningen

1942

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

FRA VALLEKILDE FOLKEHØJSKOLE

49

UDGIVET AF ELEVFORENINGEN
1942

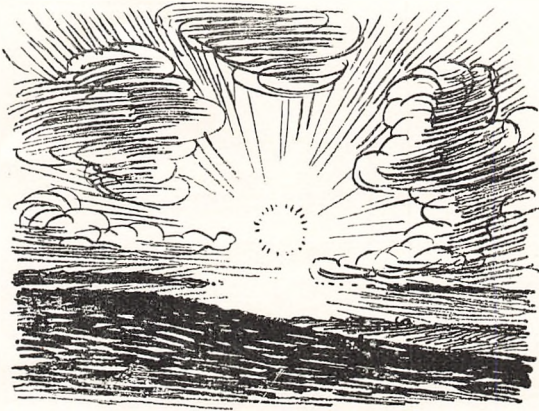
Statens pædagogiske Studierådning
København V.

~~30.41~~
~~250~~ H
‡
1042

Ejvind Christensen
KØBENHAVN

1045/892

Statens pædagogiske Studiesamling
København V.

*Til morgenbøn lad alle klokker ringe,
skønt over os er nattens sorte sky!
Lad ordet lyde, og lad salmen klinge,
så skal vor brudte styrke sig forny,
og håbet dale ned på duevinge,
og natten svinde for et lifligt gry.
Og så til arbejde, alle! mand og kvinde!
Vi har et land at tabe eller vinde.*

Carl Ploug, 1867.

Nordens fremtid.

Ny-skandinavisme eller nordisk folkelighed.

Da storkrigen brød ind over Nordens lande, følte vi os stillet overfor spørgsmålet: hvorpå bygger du dit håb og din tro om dit folks fremtid? Men dertil knyttede sig for mange af os et andet spørgsmål: *hvorpå bygger du dit håb og din tro om Nordens fremtid?* Det var jo ikke blot vort eget land og folk, det gjaldt, men Nordens sag.

Den første følge af krigsbegivenhederne var en umiddelbar følelse af broderskab med andre nordiske folk i nød. Men efterhånden som der ud fra denne følelse meldte sig et krav om praktisk eller politisk handling, viste det sig ikke blot, at der herskede usikkerhed og uenighed om denne side af sagen (tænk på Sverrig under den første finsk-russiske krig), men det blev også klart, at der bag denne fællesskabsfølelse gemte sig vidt *forskellige grundbetragtninger af det nordiske spørgsmål*. Allerede før krigen fandtes der sådanne forskellige opfattelser af kernepunktet i denne sag; mange fandt dette i det praktiske samarbejde, der særlig er blevet opbygget på juridisk-økonomisk område, mens andre vendte sig til det kulturelle område og arbejdede for samvirke og gensidig forståelse, således som især »Foreningen Norden« har gjort det; endelig var der andre — især højskolens folk og andre grundtvigsk indstillede — som prøvede at gøre Grundtvigs syn gældende: at vække Nordens folk til national selvstændighed, men åndeligt fælleskab, med de praktiske krav, som deraf vil følge.

Med krigsbegivenhederne blev et andet synspunkt på en gang så fremtrædende, at det mer eller mindre optog samarbejdstankeerne som elementer i sig, nemlig det synspunkt, der havde som grundbetragtning, at uden nordiske stats- eller rigsdannelser var alting ude, og derfor hævdede, at et nordisk forsvarsforbund eller bedst en nordisk forbundsstat måtte dannes, så snart fredslutninger gjorde det muligt.

Man kan måske opgøre resultatet af krigens indvirkning på indstillingen overfor det nordiske spørgsmål på følgende måde: Krigen har gjort det nordiske spørgsmål mere aktuelt end før og har understreget, at ethvert standpunkt kræver praktisk handling som følge; men når der så spørges om, hvad man skal gøre, synes der at være en hovedskillelinie mellem to parter: de, der vil stræbe efter vækkelsen af et menneskesyn som folkeligt grundlag for nordisk fælleskab; og de andre, der vil politisk-militært forbund som garanti for selvstændigt folkeliv. Fra begge sider er der — særlig nu i 1942 — fremsat planer og forslag til diskussion, og som det hidtil er gået, synes det efter min mening at være hovedsagen, om man kan få grundsynspunkterne trukket klart op, hvorudfra man bedømmer hele det nordiske spørgsmål, ellers er det omsonst at drøfte de konkrete forslag.

Hvis det er rigtigt, at det væsentligste i dagens debat bør være at få afklaret grundsynspunkterne — (og det er i den hensigt, denne artikel er skrevet) — er der al god grund til herved at gøre opmærksom på to ny bøger, begge tænkt som bidrag til nordisk selvbesindelse og begge at opfatte som udtryk for hver sit af de to hovedsynspunkter.

Den første af de to bøger, der her skal behandles er: C. P. O. Christiansen og Holger Kjær: »Grundtvig, Norden og Gøteborg«, der giver en længe savnet samlet

og god fremstilling af Grundtvigs tanker om Norden, dels ved et godt udvalg af Grundtvigs skrifter og dels navnlig ved forfatterens fortrinlige indledninger. Bogen giver langt mer, end titlen lader ane, idet det viser sig, at man ikke her møder en mere underordnet eller tilfældig del af Grundtvigs tankeverden, men at man føres ind i hans grundsyn på verdenshistorien og folkeoplysningen. Der skal her gives ikke just et referat af bogen, men et forsøg på at samle til eet de indtryk af Grundtvigs nordiske syn, som har fæstnet sig ved en gennemlæsning af bogen.

Det begynder med, at den nordiske åndsverden, som Grundtvig allerede som barn lærte at kende og elske, efter mødet med Steffens og Langelands-oplevelserne — åbenbarede ham »*Nordens ånd*«, nemlig Nordboernes syn på livet som en kamp, en kamp mellem sandhed og løgn, godt og ondt, liv og død, gennem dødsrige og undergang til genfødsel, sådan som det første gang skildredes i sammenhæng i »Vølvens spådom«.

Næste skridt i udviklingen er, at denne begejstring for »*Nordens ånd*« fører Grundtvig ind på *det skandinaviske stæde*, som får sit klareste udtryk i skriftet: »Er Nordens Forening ønskelig« fra 1810, i anledning af tronfølgervalget i Sverrig. Grundtvig ønsker en forening af Nordens lande, for »folkefærd, som have sprog og tro tilfælles, ere af naturen bestemte til at vorde eet«. Overfor den truende russiske stormagt vil en sådan forening også være den virkelige garanti for uafhængighed, men Grundtvig vil dog ikke først og fremmest bygge på en sådan magtpolitisk anskuelse, da man så let havner i en forening, som han kalder »den elendige, brøstfældige, som bygger på lav egennytte og vindesyge.« Nej, han tænkte først og fremmest på det øjeblik, da »broderfolkene, drevne af indbyrdes kærlighed og høiagtelse synke i hinandens favn.«

Det er let at se, at det er begejstringen for »Nordens ånd«, der dels indgiver Grundtvig troen på en eksisterende »indbyrdes kærlighed og høiagtelse«, og dels får ham til at overse de store forskelle mellem broderfolkene eller dog regne dem for intetsigende, som når han tænker sig, at ved en politisk forening vil også den sproglige forskel udjævnes og resultatet blive eet fællesprog.

Men ikke længe efter at dette skrift udkom, indtraf den begivenhed, som indledede en *udvikling*, der bl. a. førte Grundtvig bort *fra Skandinavismen og frem til det folkeligt nordiske syn*, som han navnlig gav udtryk i sine hovedværker fra 1830'. Med den *kristelige vækkelse 1810—11* sker der også i forholdet til hans hidtidige syn på Norden et brud; trods sin kærlighed til det gamle, hedenske Norden formår han ikke at forlige det med kristenånden og må bryde staven over det; en lang udvikling må til, før *Norden gentødes for ham*. Det sker, efterhånden som han gennemskuer og frigøres fra bibelstatet og theologien og i stedet knæler for Herren selv i sine naadegaver i menigheden: dåben og nadveren. Derved bliver Grundtvig — som vi kan se det af »Nyårsmorgen«, 1824 — i den grad fyldt af ærefrygt for og tro på Guds ånd og frelsergerning, at han får øjet opladt for det gudskabte i mennesket, og ud fra dette menneskesyn vokser i de følgende år hans anskuelse af hele historiens forløb, Nordboernes lod deri og folkeoplysningens mål.

Alt dette møder vi i *hovedværkerne fra 1830'*.

Det er jo i indledningen til »*Nordens Mythologi*«, 1832, at vi møder Grundtvigs uforglemmelige ord om *menneskets værdighed*: »Mennesket er ingen abekat, bestemt til først at efterabe de andre dyr og siden sig selv til verdens ende, men han er en mageløs, underfuld skabning, i hvem guddommelige kræfter skal kundgøre,

udvikle og klare sig gennem tusinde slægter som et guddommeligt experiment, der viser, hvordan ånd og støv kan gennemtrænge hinanden og forklares i en fælles guddommelig bevidsthed.«

Ud fra dette menneskesyn får historien nu et nyt og fyldigere indhold for Grundtvig, der igen fordyber sig i den og i løbet af årene 1833—43 udarbejder sin store »*Håndbog i Verdenshistorien*«- I—III. Han ser i historiens forløb »menneskelivets gradvise udvikling til klarhed over sig selv«, og til denne udvikling har *Jøderne, Grækerne og Nordboerne* bidraget mere end andre folkeslag, idet de i særlig grad har levet ud fra et åndeligt opfattet menneskesyn og i det hele ydet en verdenshistorisk indsats ved at forkynde i liv som i poesi, hvad de har fornummet af menneskelivets store sammenhæng og grundlove; det er derfor, at Grundtvig kalder dem *hovedfolkene* i historien. — Det kan være betimeligt i disse tider at tilføje, at Grundtvig med udtrykket Nordboere ikke tænker paa en geografisk eller racemæssig afgrænsning, men at han til Nordboerne regner alle dem, men også kun dem, der lever ud af og for »Nordens ånd«, det nordiske menneskesyn: mennesket som et guddommeligt experiment i kampen mellem liv og død.

Ja, Norden er blevet genfødt for Grundtvig, men på en langt dybere og mere realistisk måde end i 1870, det ser man navnlig af hovedskriftet om det nordiske spørgsmål: »*Om Nordens videnskabelige Forening*«, 1839. Det nye menneske- og historiesyn har lært Grundtvig at skelne mellem »*Nordens folkehjertes*« — der er forskellige i sprog, karakter og kultur, skabt som de er, som forskellige, af Gud — og så »*Nordens folkeånd*«, der er een og den samme og derfor den eneste mulighed for fællesskab og enhed i Norden. Derfor fordømmer Grundtvig her i skarpe ord sin tidligere skandina-

viske opfattelse: om den borgerlige forening siger han: »Skønt jeg selv engang har anset den for ønskelig, indser jeg dog nu, den vilde være folkenes dødsdom.« Og om den sproglige forening siger han, at man skal i stedet stræbe at lære hinandens sprog at kende og ikke prøve at indføre »et fælles enevældigt skriftsprog; thi ser vi, hvor fast selv det lille fattige Island har holdt på sit, da må vi vel opgive al tanke om, at enten Sverrig eller Danmark skulde slippe deres, og finde det langt rimeligere, at også Norge for alvor vil prøve på at danne sig et efter sit eiendommelige tungeslag. — Vedligeholdelsen af tre skriftsprog i det forholdsvis så folkefattige Norden er dog en uberegnelig fordel, som vi vel må ønske langt bedre end hidindtil påskønnet og benyttet, men just derfor aldrig kan ønske oversat eller bortkastet.«

Med denne respekt for forskellene mellem »folkehjerterne« bliver der en sund og kraftig udvikling mulig for »Nordens folkeånd«, og kærnepunktet i det nordiske spørgsmål må da blive *at vække og styrke »Nordens folkeånd«* nu og i hvert kommende slægtled. Dertil er en ny folkelig livsoplysning hovedmidlet, og den skal bringes gennem en ny skole, *»skolen for livet«, højskolen*. Og Grundtvig udvikler nu i dette skrift, hvordan han tænker sig »skolen for livet« virke i to forskellige retninger, dels i mere folkelig retning: gennem almindelige højskoler i hvert af de nordiske lande, og dels i en mere videnskabelig retning gennem en fællesnordisk højskole eller universitet, som Grundtvig kalder det, i Gøteborg. *Holger Kjær* gør med rette opmærksom på, at det væsentlige her ikke er bogstaven, men ånden i Grundtvigs syn, — at det altså ikke først og fremmest drejer sig om skolernes antal eller ydre former, men om det folkelige grundsyn, den vækkelse af »Nordens folkeånd«, som disse skoler skulde tjene. — Derfor er

det ogsaa, at *bogen her*, der er fremkommet i anledning af drøftelserne om »Göteborg-skolen« og i de sidste afsnit beskæftiger sig med nutids-planer for denne, ligesom *munder ud* i denne indstilling til sagen: vi har virkeliggjort den ene del af Grundtvigs tanke ved oprettelsen af almindelige højskoler i de nordiske lande; nu må vi prøve, om vi kan gøre noget for den anden del af tanken, Göteborgtanken, ved at oprette en (eller evt. flere) udvidet, fællesnordisk højskole, som — uden at være opfyldelsen af selve Göteborgtanken, for det magter vi ikke — dog arbejder i den rigtige retning og når udover, hvad de hidtidige højskoler har nået.

— Udover denne fremstilling af, hvad Grundtvig betragtede som kernepunktet i den nordiske sag, rummer nævnte skrift fra 1839 også glimt af, *hvad Grundtvig mente om de rent praktiske, politiske forhold*. Når folkehjerterne respekteres i de nordiske folks samliv, og når »Nordens folkeånd« er til stede, levende og stærk, *da* finder Grundtvig det *iøvrigt* både muligt og ønskeligt med »et fast og venligt forbund til fælles forsvar og til almindeligt bedste«. Denne udtalelse er meget interessant til belysning af den næste bog, der skal omtales, når man vel at mærke husker på, at for Grundtvig er det åndelige fælleskab og »beredskab« forudsætningen for det praktiske eller politiske, og ikke omvendt, sådan, at forinden det første er til stede, kan det sidste ikke skabes på folkelig idémæssigt, holdbart grundlag.

Så vidt altså Grundtvig — og hans tankeverden har mer eller mindre ubevidst været en inspirationskilde for højskolens indstilling overfor den nordiske sag. *En fornyelse kom i begyndelsen af 1920'*, da den unge *Jørgen Bukdahl* med forbavsende sikker følelse og forståelse for det væsentlige i Grundtvigs nordiske tankeverden

tog den opgave op: at omsætte og forny den i moderne form og gøre den til grundlag for det aktuelle nordiske arbejde. Inspireret og vejledet heraf voksede der — særlig indenfor højskolen — en *ny-nordisk retning* frem, der som drivende kræfter fik først *C. P. O. Christian- sen* på Frederiksborg højskole og *Holger Kjær* i Askov og i deres her omtalte bog sit mest omfattende pro- gramskrift.

Overfor denne ny-nordiske retning taler man så om en ny-skandinavisk, men til belysning af denne først et par bemærkninger om *den gamle skandinavisme*. Denne havde sit udgangspunkt hos nordisk ungdom, særlig studenterne, i en fælles begejstring for frihed og nation-alfølelse, der sammen med begejstringen for den ny- opdagede »oldnordiske« digtning fremkaldte en noget håndfast overbevisning om nordisk énhed og broderskab i afstamning og ånd. Dertil kom, at man — ganske som den unge Grundtvig — nok var ægte i sin begejstring, men ikke moden og virkelighedserfaren: man overså eller regnede som intetsigende de store forskelle på de nordiske folk, forstod ikke realiteten af deres nationale kultur og selvstændighedsviljen. Endelig var der hos nogle, f. ex. Carl Ploug, en yderligere tilskyndelse til Nordens énhed i den magtpolitiske anskuelse, der i en- heden så garantien for frihed og selvstændighed overfor de nye stormagtsdannelser. Dette forklarer delvis, hvorfor Skandinavismen — trods en vis positiv betyd- ning — alligevel måtte bryde som en bittert svidende sæbeboble i 1864.

Når der nu tales om *Ny-skandinavisme*, er meningen den, at man fra forskellig side møder tanker, der i ny og moderniseret form viser et vist slægtskab med den gamle skandinavisme. Den mest afgørende forskel på

gammelt og nyt er dette, at man nu reagerer imod og frygter gentagelsen af en urealistisk enhedsbegejstring, og at man har lært noget om reale forskelle mellem Nordens folk. Men tilbage bliver alligevel trangen til — og troen på muligheden af nu at få — en politisk forening af Nordens lande, og den vurdering: at dette er kernepunktet og det, man må begynde med, for at man i det hele kan bevare frihed og selvstændighed og de nødvendige rammer for folkelivet.

Som et udtryk for en sådan Ny-skandinavisme — i dens mest tiltalende og positive form — opfatter jeg det lille skrift om »*Nordens forenede stater*«, skrevet af de 3 svenskere: højskoleforst. Karl Petander, oberst W. Kleen og generaldirektør Anders Örne, men oversat og fordelt her i landet på foranledning og bekostning af skibsreder A. P. Møller. Forfatternes hensigt har været »at skitsere nogle retningslinier for Nordens politiske enhed — som grundlag for en frugtbringende diskussion om sagen i større kredse af de nordiske folk.« Da hovedinteressen vel vil samle sig om forudsætningerne for og værdien af den skitserede politiske enhed, skal der her ikke gøres meget ud af et referat af planernes detaljer. Det skal blot nævnes, at man tænker sig en forbundsstat med et forbundsparlament, hvis underhus repræsenterer statens samlede indbyggertal (1 for hver 100.000), og hvis Senat repræsenterer de enkelte stater (20 fra hver); dette parlament behandler forbundssagerne, og vælger statschefen (blandt de enkelte landes stats-overhoveder, der skiftes efter tur), som igen vælger sine ministre, der er ansvarlige overfor parlamentet. Iøvrigt fortsætter hver enkelt stat som hidtil at styre sine egne anliggender. I et par andre kapitler gøres der rede for den økonomiske og militære fordel ved en sådan forbundsstat, — dog føler Oberst Kleen sig nødsaget til at udelukke Island fra den forsvarsmæssige enhed.

Det vigtigste er imidlertid første kapitel, hvor Karl Petander redegør for sit syn på Nordens fremtid og på nødvendigheden af den nordiske forbundsstat. Petanders grundanskuelse — som han iøvrigt fremsætter så kortfattet og skitseret, at den bliver angribelig — er den, at de nordiske lande gennem årtusinder vel har formået at bevare ældgammel frihedsfølelse og folkeligt livssyn, men desværre ikke magtet at nå frem til politisk samarbejde, endsige politisk sammenslutning; det var derfor efter Petanders mening en ulykke, at Kalmarunionen — så vel som unionen mellem Norge og Sverrig 1814—1905 mislykkedes, hvad man fra grundtvigsk side ikke kan give ham ret i. Men lad det nu være i fortiden, som det vil, nu vender Petander sig til nutiden. Den nordiske separatisme har vist sin katastrofale virkning 1939—40, og det er nu på høje tid, at vi tager ved lære af historiens bitre erfaringer og danner forbundsstaten. Spørgsmålet er nemlig dette: »Er det muligt i vor tid at redde og sikre den samlede nordiske rets- og frihedsarv, ja selve Nordens liv, nationale kultur og fremtidsmuligheder uden det omfattende politiske, militære og økonomiske samarbejde, som en fællesnordisk statsdannelse giver mulighed for?« Når man da betragter den indvirkning, som den nyere histories teknisk-økonomiske, militære og politiske udvikling har haft på statsdannelser og stormagtsgrupperinger og overvejer Nordens landes chancer deroverfor, vil man indrømme, at disse *små lande mere og mere er blevet ude af stand til hver for sig at beskytte sin rets- og frihedsarv* og trues af nederlag, okkupation, deportation m. m., så at den eneste redning må blive dannelsen af en nordisk forbundsstat. Petander er klar over, at inden vi kan nå frem til »et *enet Norden* som vort store fælles fædreland, vore følelsers ankergrund, vort frie hjem, vor fremtids faste borg og samtidig vor livsopgave,« må der ske et vældigt

»jordskred« i de nordiske folks tanke- og følelsesliv, så at hindringerne kan bortryddes. Men han tror, at det kan lykkes, og peger på, at Norden derved også løser den verdenshistoriske opgave at vise hele verden, hvordan et samarbejde mellem frie nationer kan skabes og bevares.

Hermed er de *to hovedopfattelser stillet op overfor hinanden*. Det vil da fremgå deraf, at der er en *modstætning* mellem de to grundsynspunkter. Selv med den positive fremstilling hos *Petander* bliver der dog tilbage dette: troen på politisk sammenslutning som det væsentlige og tilgrundliggende, og troen på, at folkelivet vil føje sig derefter, ja behøver denne ydre garanti for at bestå. Værre bliver det, når udtalt *magtpolitiske synspunkter* står bag planen om forbundsstaten, da svinder det folkelige synspunkt helt bort, og den evt. gennemførte politiske forening vil bremse op for eller ligefrem skygge for og forhindre den egentlige, åndelige forening. Sammen med denne indstilling følger ofte en patriotisk holdning overfor den hjemlige nationale front: man interesserer sig først og fremmest for ydre garantier for statsrammernes beståen (og følelsens bekræftelse deraf i en hyldest af de tilsvarende symboler), men viser mindre eller ingen sans for det liv, som skulde fylde rammerne og være det væsentlige, eller regner med, at rammerne af sig selv skal skabe livet.

På den anden side er der den *grundtvigsk-folkelige betragtning*, der holder fast ved den åndelige vækkelse som det væsentlige og tilgrundliggende, som det eneste holdbare grundlag for et folkeligt samarbejde. Tanken om *politisk samarbejde* eller evt. statsdannelse afvises altså ikke, men der spørges blot: *er tiden og forudsætningerne inde?* Og hvis man med Grundtvig vil kræve:

den gennemførte respekt for folkehjerterne (f. ex. i sproglig henseende) og en levende folkeånd i stedet for blot selvopholdelsesdrift, må man *svare nej*. Sker der da alligevel foranstaltninger af mer eller mindre omfattende politisk karakter, må man kræve, at disse fremstilles åbent som sådanne, uden paastaaet forbindelse med løsning af »Nordens sag« eller »verdenshistoriske opgaver«, så at der stadig kan være frit spillerum for det egentlige: at vække Nordens folkeånd.

Og er der da noget sandt i Grundtvigs tro på, at »*Nordens folkeånd*« ikke er et fantasifoster, men en skabning af Guds Helligånd, da *vil vi bede om og tro på*, at den ikke blot i tidens fylde må skabe det nødvendige fællesskab, men også indtil da må fylde os med den åndelige glæde: frimodighed, fordragelighed og åndelig fred.

Valdemar Nielsen.

Menneskelighed.

Ved menneskelighed forstår jeg en vilje og stræben efter at leve efter Jesu ord: »Alt hvad I vil, at menneskene skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem.« Det er et krævende ord, men også et ord, som forudsætter rige muligheder. Det er ikke sagt om dyr, men om mennesker. Det peger på den oprindelige plan med os mennesker, den, Grundtvig har vist hen til med det stolte og kærlige ord: »Mennesket er ingen abekat, bestemt til først at efterabe de andre dyr og siden sig selv til verdens ende; man han er en mageløs, underfuld skabning, i hvem guddommelige kræfter skal kundgøre, udvikle og klare sig gennem tusinde slægter som et guddommeligt eksperiment, der viser, hvordan ånd og støv kan gennemtrænge hinanden og forklares i fælles guddommelig bevidsthed.« En mageløs, underfuld skabning — det er den menneskelighed, vi tænker på. Hvor virkelig den er, fornemmes måske bedst, hvis hver enkelt af os tænker på retsindige og kærlige mennesker, vi har mødt. Mange of os vil helst tænke på vore forældre. Eller på gode venner, som nu er under mulde. Vi vil tænke på deres fordringsløshed, deres godhed, deres trofasthed. Vi taler om en ædel menneskelighed, ikke som en boglig eller teoretisk sag, men som noget aldeles virkeligt og indgribende i vort liv. Det er denne menneskelighed i små og store forhold, der er tale om i dag. Det er den menneskelighed, som skal æres og elskes. Det er den, vi må arbejde for. Thi menneskeligheden har onde kår i vore dages verden. Vældige kræfter, som sigter mod menneskets brutalisering og nedværdigelse,

er sluppet løs. Fenrisulven går ubunden iblandt os. Jeg tænker ingenlunde alene på krigen; men vi nødes til at tænke på den onde krig, som i sit princip er manddraberen og derfor sand menneskeligheds fjende. Jeg ved, at menneskeligheden kan være så stærk, at den kan bestå krigens prøve. Når vi raderer al heltelyrik bort, så bliver der tilbage — omgivet af krigens ufattelige ondskab — troværdige vidnesbyrd om en menneskelighed, som bestod ildprøven. Vi glemmer ikke Edith Cavells og Mikael Steffensens lysende menneskelighed. Eller dette træk fra englændernes krig i Sydafrika: En britisk kaptain blev sendt ud med sine mænd for at bekæmpe zuluerne i Sydafrika. Zuluerne sendte imidlertid en fredsforhandler mod den engelske hærafdeling. Ved en ulykkelig dumhed blev denne fredsforhandler skudt af de engelske forposter. Den engelske kaptain blev herover bedrøvet, han overgav kommandoen til en anden, og derefter gik han alene og ubevæbnet over mod zuluernes kamplinie. Han blev ført til zuluernes anfører. »Jeg kommer,« sagde han, »for at overgive mig til Dem, fordi vi ved et sørgeligt misgreb har skudt Deres mand, som kom for at forhandle om fred. Det er noget, som tapre mænd aldrig gør. Jeg er meget sorgfuld. Jeg overgiver mig i Deres hænder, gør ved mig, hvad De vil.« Zuluanføreren så længe på englænderen, så sagde han: Du er en mand, og dine folk er mænd og sønner af mænd; men vi er også mænd; lad os sætte os sammen og forhandle om fred med hverandre.

Der fandtes hos disse modstandere en fælles menneskelighed og en respekt for anstændig optræden, som man kan frygte for vil savnes i vore dages krig. Og dog er det vort håb, at den tyske feltpræsts ord ved den unge engelske flyvers bære: I går vor modstander, i dag vor broder, — at dette ord skal kunne siges også i denne krig og ikke bare over en ligbære. Mennesket er

en mageløs, underfuld skabning, et guddommeligt eksperiment. Det kan åbenbares endog i krigens helvede. Menneskeværdigheden kan bestå, hvor den fristes og angribes over al måde. Og det er mærkeligt at se, hvor en rank og rolig menneskelighed altid gør et stærkt indtryk, trods tankeløshed og råhed. Carl Nielsen fortæller i »Min fynske Barndom« om sin fader, en jævn folkets mand. Han var med i 1864 og lå i lang tid ved Fredericia overfor tyskerne. Der var indtrådt en slags stilstand i kampen, og der havde da udviklet sig en stiltiende overenskomst, der gik ud på, at tyskerne skulde have lov at gå hen til en vandpost, der stod uden for linjen, og hente vand. Tilsvarende skulde danskerne have lov at hente mad i en nærliggende gård. Når tyskerne hentede drikke og danskerne mad, skulde der ikke skydes. Men så fortæller Carl Nielsen følgende: »En dag, da en tysk soldat gik henimod posten, var der en overmodig københavner, som kedede sig, og da han var en udmærket skytte, sagde han til far: Nu skal du se, hvor jeg tager ham der på kornet! Far greb fat i geværet og sagde til ham: Din dumme karl, ved du da ikke, at der er noget mellem alle mennesker, som hedder ret og skel. Og så gav far ham en ordentlig overhaling, så den anden til sidst skammede sig og indrømmede, at far havde ret.« Der er noget, som hedder ret og skel blandt alle mennesker — også i krig. Jeg ved ikke, om man vil kalde Carl Niensens far en helt, men han var et menneske, som kendte den forpligtelse, som følger deraf. Selve menneskeretten og menneskeværdigheden må altid give sig til kende i medmenneskelighed, i et sindelag og en handling overfor vor næste, og hvem vor næste er, det er sagt een gang for alle, så enhver, der vil høre, aldrig skulde kunne glemme det.

Når menneskeligheden møder det nationale, denne vældige naturkraft, kan det betyde en berigelse og ud-

vikling. Men det kan også komme til at betyde egoisme og forstokkethed. Med to berømte engelske ord kan jeg vise linjen, vi må se og følge, for at det nationale og medmenneskelige kan opleves i det rette forhold.

Da Napoleon i 1805 planlagde den store invasion i England, gik den engelske flåde ud mod en overlegen forbunden fransk-spansk flåde for at afværge den overhængende fare. Umiddelbart før de to flåder den 21. oktober tørnede sammen ved kap Trafalgar, udstedte Horatio Nelson det berømte løsen: »England venter, enhver mand gør sin pligt!« Og englænderne gjorde deres pligt. I kritiske situationer siden har dette Nelson-ord bestandig været deres løsen. Men det er jo også blevet et klassisk og alment udtryk for et ansvarsbevidst menneskes folkelige og nationale pligt, — i hvilket folk han end hører hjemme. Et ordentligt menneske skal gøre sin pligt — i krig og fred. I krigen kræves gang på gang den største pligtopfyldelse. Men det kræves ikke mindre af ansvarsbevidste menesker i et land, som vel ikke direkte hjemsøges af krigens død og lemlæstelse, men dog er stedt i stor fare. Vi ved, at der er mennesker i krig og fred, som ikke gør deres pligt. Men de bestemmende kræfter i folket må gøre det; svigter de, kan et folk ikke bestå.

Den menneskelighed, som i det nationale møder pligten overfor land og folk, har rige muligheder for at vinde i dybde og alvor, så vist som det altid er godt, når et menneske bindes til Guds livsordning, og folket er en Guds orden, en Guds skabning. Jeg siger, at der er rige muligheder, om et menneske også gennem pligten bindes til den Guds orden. Men det er kun muligheder. Megen erfaring viser, at Nelsons berømte ord ofte har vist på afveje, har ført ind i nationalegoisme, i forstokkethed, i had til andre, har ført bort fra det kongeorde for menneskelivet, jeg begyndte med at nævne:

»Alt, hvad I vil, at menneskene skal gøre mod jer, det skal I også gøre mod dem.« Derfor har alvorlige og prøvede mennesker gang på gang erfaret, at fædrelandskærligheden og pligten mod fædrelandet kan ikke stå alene. Og her møder vi det andet berømte engelske ord. Den engelske sygeplejerske Edith Cavell, som ved verdenskrigens udbrud ledede det store Røde Kors hospital i Bryssel, og som her det første krigsår med samme dygtighed og hengivelse plejede hårdt sårede tyske og engelske og franske soldater, blev i oktober 1915 arresteret af tyskerne, fordi hun havde hjulpet omkr. 200 engelske, franske og belgiske soldater over den hollandske grænse, hvad hun åbent erkendte for den tyske krigsret. Hun blev dømt til døden, og trods energiske forsøg fra neutral side for at få hende benådet, blev hun den 12 okt. stillet op mod muren. Hun viste i sine sidste timer en så ophøjet ro, så det greb alle i hendes nærhed uforglemmeligt. Til præsten, som gav hende sakramentet, sagde hun: »*Fædrelandskærlighed er ikke nok.*« Og dette ord blev med det samme et æret og afholdt ord, som Nelsons var bleven det 110 år før. Men de to ord skal følges. I dette land fødes vi til at være danske, og vi kan ikke noksom være taknemmelige derfor; men vi døbes, og vi skulde opdrages til *det*, som peger udover og opover det danske. Den stærke nationale bevidsthed i folkene kan betyde en stor værdi, en stor sjælelig rigdom for det enkelte menneske, men vi ser også, hvor denne bevidsthed slår ud i sygdom, i en selvtilstrækkelig nationalisme, i afskyelig karrikatur og i frygtelig ødelæggelse. Vi håber ikke, at denne forvrængning af den sande nationalfølelse nogen sinde skal få magt i Danmark. Men vi må dog være klare på, at nationalismen standser ikke uden videre ved nogen landegrænse. Den selvtilstrækkelige, nationalistiske hetz-

propaganda kan også skylle mod vor grænse og måske en kort tid over vor grænse.

Faren er så meget større, som der i mange mennesker lurer et had til dem, der gjorde uret og fortræd i disse onde år. Og det ved vi: hvor let det er at få hadets gule flamme til at blusse. At fremelske kærlighed lader sig ikke gøre ved magtsprog eller propaganda. Når det gælder hadet, er det meget lettere. Hvis de bagbundne folk, den dag da lænkerne fjernes, bliver et bytte for dette had — had til fremmede nationer og måske had til landsmænd, da bliver freden så umenneskelig, som krigen er det.

Men lad os være tillidsfulde i bevidstheden om, at dansk folkekarakter og dansk folkelighed er ikke af i går. Dansk retsbevidsthed har dybe rødder i folkets fjerne fortid og i folkets hjerte. Vor retsbevidsthed kunde såres ved fremmedes vold og egnes uforstand; men den blev kun så meget mere levende. Jyske lovs malmfulde ord er både vor opdrager og styrke. Dansk frihedsfølelse er så gammel som vor retsfølelse. Niels Ebbesens ord til den tyske greve:

Det er så sæd i Danmark,
har været af gamle dage:
hvilken svend som ikke vil tjene,
han må vel orlov have,

disse ord gælder endnu. Dansk frihedsfølelse har efter århundreders udvikling fået sit monumentale udtryk i Grundtvigs liv og gerning. »Frihed lad være vort løsen i Nord.« Man kunde vel tænke sig, at en enkeltmand eller et parti i Tyskland eller Rusland nævnte frihed som et løsen for tyskere eller russere. Men alle vilde da forstå, at her var nævnt noget nyt, som man møj-

sommeligt skulde arbejde for at vinde tilslutning til. Når vi her siger: Frihed lad være vort løsen i Nord, da fornemmer vi, at der tales ud af dansk sind. Og at det er alvorligt ment, det tør vi sige, idet vi peger på en række folkebeslutninger, da det gjaldt livsspørgsmål for os og andre nationer.

Danmark venter, enhver mand gør sin pligt. Men fædrelandskærligheden er ikke nok. Departementschef Graae har i et interview i Nationaltidende (27. juni 1942) udtalt: »Det er min overbevisning, at når freden kommer, vil menneskene som en naturlig reaktion mod krigstidens vold og had søge at hele de sår, der er slået, og stræbe mod mellemfolkelig forståelse, samvirke og udveksling af åndelige værdier.« Det er et sandt og betimeligt ord, og det er godt, at interviewereren i det konservative blad indleder samtalen med departementschefen med de kloge ord: »Ikke ved magt, men ved ånd Sådan udtrykkes en ædel stræben imod menneskelighed, et ophøjet ideal for den enkelte så vel som for menneskeheden, — men tillige nødvendighedens simple lov for de små stater, som til gengæld for deres lidenhed har modtaget den stolte gave af forsynet: at menneskelighedens sejr også bliver deres sejr, menneskelig ædel stræben også deres rette vej.«

Hvis vi tænker menneskeværdigt, behøver de små folk ikke at slå øjnene ned. De rigeste tilskud til vor fælles åndelige rigdom kom atter og atter fra de små folk. Det har været tilfældet i den grad, at den unge svenske skribent, Hans Ruin, kan sige med rette: »Den kultur, hvis livsluft vi ånder, har sit udspring fra Grækenland og Palæstina, fra Athen og Jerusalem, fra Akropolis og Golgatha.« Slet disse navne ud af menneskeheden historie, og se, hvad der blev tilbage!

Mennesket er et guddommeligt eksperiment! Men et eksperiment er aldrig et færdigt foretagende. Det er en

mulighed. Det er noget, som skal blive. Der er altid spænding om resultatet. Det kan lykkes, men det kan også gå i brokkassen. Resultatet af det menneskelige eksperiment beror på miljøet og den stræben og det syn, som enhver af os har. Miljøet er for de fleste unge verden over i dag krigens kår. I, fra højskolerne og ungdomsforeningerne, er ikke uberørte af disse kår, og dog lever I under benådede forhold. I er ikke ført ind i en situation, hvor I skal dræbe, før I selv bliver dræbt, hvor I skal brænde og ødelægge jert fædrelands eller andre landes værdier, hvor retten sidder i spydstagen, og hvor hensynsfuldhed og godhed kaldes svaghed.

I har fået lov at leve i et miljø, hvor retsbevidstheden er levende, og hvor den gør sig gældende, så langt dansken råder. I er opvokset med respekt for et menneskeliv, I har mødt en folkekultur, som regner med den personlige frihed, I er opvokset med et æresbegreb, som hævder ridderlighed og godhed, men foragter vold og brutalitet. Sådan er jeres miljø. Men I vil aldrig kunne gøre jer gældende alene i kraft af miljøet; vigtigere end dette er *viljen* og *synet* hos den enkelte. I skal ikke diskutere menneskelighed eller sandhed eller ånd med voldsmændene, for de vil overhovedet ikke forstå jer. Men I skal lidenskabeligt arbejde for menneskelighed, være nidkære for sandheden, være brændende i ånden. Og tro mig, da skal riget blive jeres. »Mens våbnene taler, tier muserne,« sagde de gamle. Og vi tilføjer: når våbnene slås voldsmændene af hænde, kommer der meget muligt en kort overgangstid, da småsindets folk vil prøve deres chance, da farisæismen og dømmesygen vil skyde brovtende frem, sandsynligvis draperet i nationale farver. Men det vil være forbigående. Danske bønders og arbejderes retskultur og sunde omdømme vil fastholde Danmarks kurs.

Men til at fastholde denne kurs vil der være brug for den modne danske ungdom. Spørgsmålet er: vil I i kærlighed og hengivelse til det danske forstå, at hinsides alle grænse- og raceskel er der medmennesker, og vil I forme jeres tanker og handlinger derefter? Det bliver ikke let, for der er folk nok, som vil friste jer til at gå en nemmere vej. Der vil blive brug for jeres omtanke og selvbeherskelse, udholdenhed og mod.

Da vi højskolemænd for nogle år siden var i Finland og da bl. a. besøgte den gamle domkirke i Aabo, så nogen af os en næsten udslettet indskrift over indgangsdøren. Der stod: »Du, som træder ind her, husk på, hvad det er at være et menneske.« Man kunde måske finde, at dette ord passede bedre til en højskole eller til en folkelig forsamlingsaal end just til en kirke. Men som indskriften står der i den gamle kirke, skal den minde nordboer om, hvad det er at være menneske; den skal kalde på retsindighed og hensynsfuldhed, måske allermost på tilgivelse, den skal hjælpe til at kalde frem i os *det syn*, som den bedste danske opdragelse i hjem og skole plantede ind i os, *det syn*, som Grundtvig rammende udtrykte med ordene: *det djævelske skal forsages, det dyriske skal underkues, men det menneskelige skal højt æres og elskes.*

Uffe Grosen.

Nogle Kirkegængere.

(Prædiken ved Korskirkens 60-Aars Fødselsdag 8. Okt. 1942)

Hebr. 12, v. 1—2: Derfor, eftersom vi har så stor en sky af vidner omkring os, så lad også os ryste af os alt det, der tynger os, og al den synd, der så let vikler sig om os, og med udholdenhed gennemløbe den bane, som ligger foran os, mens vi stadig har blikket rettet mod ham, som er troens begynder og fuldender, Jesus, — han, som for den glæde, der stod ham for øje, tålmodigt udholdt et kors uden at regne den forsmædelse for noget, og derfor nu har taget sæde på højre side af Guds trone.

En mand gik en dag til kirke, fordi han trængte til det. Han havde oplevet noget, der gjorde ondt, og derfor trængte han til at styrkes i sin tro. Han havde den tro, at Gud var hans far, og at denne far har hjerte for sine børn, både i deres medgang og i deres modgang. Han havde den tro, at der er noget, der hedder Guds gode og kærlige planer, — og at også om denne modgang gjaldt det, at hvis sagen blev lagt ydmygt og tilidsfuldt i Guds hånd, vilde han føre den ind i et godt og kærligt spor, og den gode plan med hans liv vilde blive ved med at være der. Han havde den tro, men han trængte til at styrkes i den, for nu skulde den løfte en tungere byrde, end den før havde prøvet. Og så gik han til kirke — og fandt den troens styrkelse, han trængte til.

Og hvad mener I så, han fandt den i? Hørte han noget helt nyt, som han aldrig havde hørt før? Det gjorde han ikke — ikke ham jeg tænker på. Men han var

sammen med nogle andre kristne. Han var sammen med andre, som levede af den samme tro, som han levede af. Nogle af dem — *deres* skæbne kendte han noget til. Og om dem alle vidste han, at eftersom det var mennesker, kendte de noget til, hvad modgang er. Sorg er så mange slags, og hver har sin. Også de havde i deres livsløb oplevet ting, som *kunde* have slået troen ud af hænderne på dem. Men det var altså ikke sket. De *havde* den altså endnu, ellers blev de jo ikke ved med at komme her i kristentroens hus. Den havde holdt til *deres* modgangs oplevelser, og den havde *båret dem igennem*. — Og dette at være sammen med nogle andre, fælles om dette vanskelige liv, men også hånd i hånd for den himmelske fars ansigt — »på kærlig børnemåde«, som der står i en af vore salmer — *det* gjorde, at denne mand kunde bedre høre Guds tale. Han kunde bedre høre de gode løfter og tilsagn, han kunde tydeligere høre en levende og nærværende klang deri, og da han gik hjem, havde han fået en stor og god hjælp ud af det.

Og der var en anden, som gik til kirke, også fordi han trængte så meget til det. Det, som trykkede ham, var ikke nogen ydre modgang, men noget inde i ham selv. Det var hans synd og skam: hans svigtende evne til at leve livet, sådan som Kristus havde vist ham det, og som hans samvittighed havde sagt ja dertil. På en eller anden måde var dette fuldstændige misforhold kommet til at stå så skærende klart for ham, så han havde svært ved at tro, at Gud stadig kunde bryde sig om ham. Det var jo nok hans kristentro, at Gud har kærlighed og tilgivelse *i ødselt mål*, — og han havde også hjemme hos sig selv bekendt sin skyld for Gud og bedt ham om, at den måtte være slettet ud. Men alligevel kunde han ikke rigtig komme ud af den følelse: at være kommet udenfor. At en sky måtte være gået for solen. At måske så meget var gået i stykker, så det aldrig rigtig kunde

blive gjort i stand igen. Og det havde gjort ham forpint og urolig.

Og så gik han til kirke og fandt hjælp. For dér traf han andre mennesker, og han følte: jeg er altså ikke ene om at have en ængstet samvittighed. For de andre — ja, der kunde måske nok være nogle farisæere iblandt, som blot kom for at vise Gud en opmærksomhed og give ham lidt af deres overflod — men hovedparten var nok alligevel mennesker, der ikke var tilfredse med sig selv. Det kunde han jo høre sig til. Det kunde han høre af de salmer, som de med ærligt sind sang med på. For salmerne er jo beregnet til at synges af dem, der er bedrøvede og fredløse med hensyn til sig selv. Der er ikke nogen rigtig kristen salme, uden at der går en undertone af samvittighedsnød igennem den. — Og det gjorde ham godt, at der var andre end ham, der kendte denne tone. Det brød hans ensomhedsfølelse, og allerede det er der lindring i. Men det gjorde ham endnu mere godt, at de kendte også den anden tone, som er i disse salmer: taksigelsen for Guds fulde og hele tilgivelse. Han så, at der var vidner omkring ham. Han hørte, at han var sammen med andre, som trods alt det, *de* nu kunde have at angre og forfærdes over, dog ikke af noget af dette var blevet skræmt bort fra Gud. De havde tværtimod lært at finde deres fred *inde hos Gud* — i troen paa syndernes forladelse. De havde kunnet fastholde den tro, at det er virkelig Guds ønske, at hans børn skal begynde hver dag med at ånde frit ud i alle deres synders nådige forladelse.

Og dette at være sammen med nogle andre og vide sig fælles med dem, i fælles nød og i fælles befrielse — *det* gjorde, at da den mand gik hjem fra kirke, var han så let om hjertet igen. Da havde han fået den befrielse, der også kunde komme andre til gode. For da havde han fået råd til at tænke på andre.

Så en anden dag var de samme to mennesker på vej til kirke. Men denne gang var deres sind ikke i nogen særlig bevægelse, og hvis man havde spurgt dem: føler I også idag en stærk trang til at være sammen med os andre? — så vilde de havde svaret: Nej, ærlig talt, det gør vi ikke. Idag syntes vi egentlig lige så godt vi kunde have klaret os foruden, og der var for resten også noget derhjemme, som vi på en måde følte stærkere trang til at benytte disse timer til. Nej, nogen særlig brændende trang, det er ikke det, der har fået os afsted idag.

Men hvad var det så?

Jo, for den enes vedkommende var det, at han havde tænkt som så: Selvom jeg ikke *føler* trang til at være sammen med de andre, kan det godt være, at jeg trænger til det alligevel. Han var blevet klar over, at det forholdt sig med dette på lignende måde som med småbørn og deres ernæring: man kan ikke uden videre gå ud fra, at når *de* ikke synes, at de behøver noget at spise, så behøver de det heller ikke. For de fleste børn må der en opdragelse til på det punkt. Selvom man ingen vegne kommer ved at ville *tvinge* maden i dem — det, man kan vænne og opdrage dem til, er at rive sig løs fra deres leg, og hvad de ellers er optaget af, og så gå regelmæssigt til bords. Jeg har med egne øjne set en dreng, som var voxet op på et hotel, der oven i købet var kendt som et særdeles godt madsted — han havde formelig vadet omkring i god mad, og dog var han totalt underernæret. Fordi hans forældre havde haft for travlt til at gå regelmæssigt til bords, og så havde de heller ikke fået opdraget deres barn til det. — Og fordi vi alle er småbørn overfor Vorherre, derfor må vi *lære* at tage til os af hans gode og nærende gaver. Det kan ikke overlades alene til den øjeblikkeligt opblussende trang, vi må også lære gode, sunde vaner.

Derfor er det en velsignet gerning, når nogen vil tage deres børn ved hånden og vænne dem til kirkegang. Og når vi ikke længere har andre til at hjælpe os med den opdragelse, må vi overtage den selv. Så må vi selv lære os bordskik og god vane, og det var altså det, der fik den ene af de to til at være på vej til kirke, skønt han ikke just den dag selv kunde *tøle*, hvor nødvendigt det var. — Og nu er der jo tit nok skudt med kanoner paa de vanekristne, men mon der ikke sidder mange her idag, der ydmygt og inderligt takker Gud og mennesker, fordi de fik kristne vaner ind i deres liv!

Men den anden, ham må vi ikke glemme — hvorfor var han kommet afsted? Det var han ud fra den regel, at hvad du ønsker, at andre skal gøre mod dig, det skal du gøre mod dem. Han var kommet til at tænke på, hvor meget han skyldte de kristnes fællesskab. Han var kommet til at tænke på en af de gange, da han havde trængt så meget til at være sammen med de andre, og da var han gået derhen, *og de andre var der*, og han havde fået så meget fra dem, eller igennem dem, hvordan vi nu vil sige det: han havde fået så meget, som han ikke kunde have fået, hvis de andre ikke havde været der. — Og nu ønskede han at gøre gengæld. Han tænkte på: måske er der nogen, der går til kirke idag og har det, ligesom jeg havde det den dag. Måske er det oven i købet nogen, som engang har hjulpet mig ved *deres* tilstedeværelse. Skal jeg så risikere, at de skal gå uhjulpet bort? Skal jeg risikere at være medskyldig i, at de skal komme derhen, og der er ingen, de kan være sammen med — eller der mangler så mange, så de kan komme til at sige: hvor er de henne, de jeg havde håbet sådan skulde række mig hånd og støtte mig og styrke mig i min tro? — Det havde den mand tænkt på, og han er taget lige ud af virkeligheden. Han var nået til at forstå, at gudstjenesten er ikke blot den enkeltes andagt og opbyggelse, men

den er en af Gud oprettet næstetjeneste. Den er dette: ikke just at vi kan lave et sammenskudsgilde af vore medbragte trosevner — ikke os, Herre, ikke os! — men i fællesskabet om ham, som er troens begynder og fuldender, om det som kommer til os ovenfra, ordet og indstiftelserne — *i fællesskabet om det skal og kan vi hjælpes ad i at stå fast i vor kristne tro.*

Det havde den mand tænkt på, og så var han gået afsted for at være på sin plads. For at bekende troen sammen med sine brødre og søstre.

Med det, jeg her har sagt, har jeg gerne villet give et par billeder af nogle af dem, som i disse 60 år har haft deres gang her i Korskirken. Der kunde også nævnes andre slags. Der kunde også nævnes dem, der kom, fordi de trængte til at sige tak til Gud — for et mål, der var nået, for en fare, der var overstået — også de har oplevet, hvordan takken får vinger, når vi er sammen om at løfte den opad mod Gud. Og der kunde nævnes endnu andre — men det som gælder for dem alle, for os alle, er, at vi af Guds nåde har fundet ind til den velsignelse, som han har gemt i fællesskabet. Eller for at sige det endnu stærkere: den velsignelse, som han har bundet til fællesskabet.

En stor gave og et stort ansvar er der dermed givet os. Først og fremmest en gave. Det kristne fællesskab er ikke resultatet af, hvor meget de kristne holder sammen, og hvor varme følelser vi har for hinanden. Fællesskabet er Guds værk. Det er Guds ånd, der knytter os sammen, det er, fordi den samme far holder af os allesammen, det binder et bånd imellem os, som er der, enten vi i øjeblikket kan føle det eller ej. Men det er hans vilje, at vi skal tro på dette bånd, og det er hans glæde, når vi vågner

op til at opdage, hvor inderligt vi hører sammen, og hvor meget vi ved *vort* sammenhold og *vor* godvilje kan være for hinanden.

Og eftersom vi i denne sag har en sky af vidner omkring os — og dertil føjer sig alle de kristne udover jorden, og alle de kristne, som er rejst forud for os hjem til de levendes land — så takker vi Gud, fordi vi har fået lov til at være med i dette. Og idag takker vi ganske særlig for de mænd og kvinder, som dengang havde mod og tro til at bygge dette hus — hvor kristne kunde samles til troens styrkelse. Og vor tak for det fællesliv, som er levet i de 60 år, og vor bøn til Gud om, at det må fortsætte under friheds kår og med de stærke indre bånd, ja, at selvom vor kirkedør skulde blive lukket i, vi da måtte finde hinanden andetsteds og holde den kirkegang sammen, som vi ikke godt tåler at undvære — vor tak og vor bøn, lad det følges ad med, at vi endnu en gang hører de ord, som blev læst fra altret ved denne gudstjenestes begyndelse. Det er de ord, som ligger *under* altret, og som har ligget der, siden kirkens grundsten blev lagt i 1882:

»Denne kirke er rejst til Gud Faders ære og til menighedens fremvæxt i vor Herres Jesu Kristi tro ved helligåndens nåde.

Ikke os, Herre, ikke os, men dit navn giv ære, for din kærligheds og sandheds skyld.«

Erik Gelting-Hansen.

Maalt med Verden er det lille.

Det er en god Skik, at den, der vil danne sig en Mening om et andet Folk end det, han selv tilhører, sætter sig ind i de Skikke, overleverede Idealer og hellige Skrifter, Litteratur og andre Udtryk for Kunst, som dette Folk har skabt og næres af. Det er ikke tilstrækkeligt, at man lægger Mærke til enkelte paagaende Repræsentanter, man tilfældigt støder paa, eller nøjes med den Mening, der ud fra en eller anden Interesse eller Fordom er gængs paa Bjerget.

Det slog mig, da jeg første Gang saa Skuespillet »Indenfor Murene« af Henri Nathansen, at jeg slet ikke kendte noget til vor Tids jødiske Tænkemaade og aandelige Reserver. Og den Brug, vore folkelige Op-læsere har gjort af dette værdifulde Skuespil, viser, at det har noget at sige os, som vi har Brug for. En Op-læser bliver aldrig træt af at læse det. Hjerteligheden og Værdigheden i Levinernes Hjem varmer vore Sind, og vi forstaar, at da Ester har forlovet sig med en Ikke-Jøde, maa det mødes med en afgjort Protest, ikke blot fra Levinernes Side, men ogsaa fra Svigerforældrenes. Religion, Tradition og gammel Fordom er blandet til noget tilsyneladende uoverstigeligt, og dog lykkes det Forfatteren at vise frem til en forsonende Udgang, uden at Helhedsindtrykket udviskes.

Karl Mantzius spillede ved Stykkets Fremkomst Hovedrollen som gamle Levin, og ser man nøjere efter i Nathansens Bog om Mantzius, vil man finde, at her er nok Modellen til Hugo David som Skuespiller i det store Værk »Af Hugo Davids Liv«, der udkom 5 Aar efter

»Indenfor Murene«. Derimod er Hugo Davids Barndom og første Ungdom i en Provinsby i Jylland tydeligt Forfatterens egne Oplevelser eller tænkte Oplevelser omkring hans Barndom i Hjøring. Gader og Pladser har deres virkelige Navne, og vi kan hos ham som hos Knuth Becker følge Drengens Leg og Slagsmaal om de kendte Gadehjørner og Plantagen med Konsulens Statue, Springvandspladsen, Bakkerne mod Nord og Stranden mod Vest.

Henri Nathansen er født 1868 og blev uddannet til Jurist, og nogle Aar arbejdede han som Dommerfuldmægtig og senere som Overretssagfører i København, men allerede 1902 udkom hans første litterære Arbejde, og fra 1909—11 var han Sceneinstruktør ved Det kgl. Teater. Da var allerede flere Skuespil, bl. a. »Daniel Hertz«, blevet opført paa dette Teater, og saa fulgte »Indenfor Murene« 1912, »Affæren« 1913 og »Dr. Wahl« 1915. Men 1917 kommer hans store Roman om Hugo David, og her finder vi i Bredden de Tanker, vi i korte Glimt og som lysende Replikker har mødt i Skuespilene. Denne Bog fortæller om et Menneske, der føler sig baade som Dansk og som Jøde, han ønsker ikke at udviske det, da han mener, begge Sider er af Værdi, og at det maa være muligt for ham at lære andre at sætte Pris paa Samspillet af begge Dele. Og Problemet er, om dette kan lykkes ham, og om vi andre har Evne og Vilje til at anerkende andre end os selv og vort eget. Kan vi lære at holde af en noget skarpere Profil, naar vi faar Lov til at se, hvad den virkelig er Udtryk for og en Følge af. Hugos Grundfølelse er Utryghed, naar han er udenfor sit Hjem, og naar han savner Adgang til et andet jødisk Hjem med den kendte Stilhed og Varme, den særlige Hjemlighed, der opstaar, hvor den jødiske Familie samles.

Allerede som ganske lille oplever Hugo det uberegnelig fjendtlige udefra. Han rækker sine Hænder hen imod en anden lille Dreng, men i Stedet for at tage imod dem krummer pludselig Karl Fingrene og farer med et Ryk frem og kradser Hugos Kind. Og saadan fortsætter denne Karl Rambys Venskab, det er aabent og hjerteligt, saa længe han er den første, men har han Brug for det, svigter han Hugo, viser sin Magt og slynger Bemærkninger ud om det formentlig ydmygende i at være født Jøde. I Skolen blev der stillet Spørgsmaal, Hugo ikke kunde overvinde sig til at svare paa, og det gik følgelig ud over Karakterbogen, men hans Fader havde jo sagt, at en Jøde ikke maatte være udfordrende, saa der var kun den Udvej at finde sig i Krænkelser, uden at det kunde ses paa en. Hans Studier fortsættes i København, og her møder vi det jødiske Milieu, baade Farbroderens hjemlige Familieliv, som han elsker og føler sig optaget i, og den paagaende og udadvendte Livsform hos fjernere Slægtninge. Her giver Nathansen et Billede af de Jøder, der ikke agter deres Fortid og ikke føler sig forpligtede af gammel jødisk Moral og Beskedenhed i Livsførelse. Ganske vist var det ikke alene Jøder, der dansede om Guldkalven, men de, der dansede med, kastede Mistanke og Skygge paa dem af deres Stamfrænder, der passede deres Arbejde og udviste den yderste Loyalitet mod Medborgere og Samfund. I Digtsamlingen »Jord og Stjerne« farer Nathansen ud mod disse Vildskud paa den gamle Stamme og forøvrigt mod alle andre, der kommer ind under »den sammenspiste Klump af Parasitter«, der i Tide redder deres Millioner, enten der rustets til Krig eller en Krig afvikles, og som saa igen glemmes, da der er nyttigere Ting at beskæftige sig med for arbejdende Mennesker:

Ja, vi har glemt jer, I Finansbanditter
 Af Handel, Vandel, Svindel, Industri —
 I, som fortjente Plads bag Slaa og Gitter,
 I hylér halsende i Bil forbi.
 Vort Tab det endte jo i jeres Lommer,
 I griner frækt i jeres haarde Fjæs,
 Sat op til Narrestreger og til Kræs —
 Tag jer iagt, naar Dommedagen kommer!

Hugo træffer en Dag en Professor Rosen, et opdigtet Navn for Will. Block, som Nathansen følte sig stærkt knyttet til. Ved hans Venskab og Undervisning ledes Hugo til Teatret.

»De mangler Smilet«, sagde Professoren ved en Prøve, »men De har et Smil i Deres Væsen, jeg tror et ægte jødisk Smil, beskedent og følsomt.« Dertil svarer Hugo: »Hvis jeg nu er saa meget Jøde, at jeg aldrig kan opgive min Blufærdighed, aldrig kan blotte mit Væsen og stille det nøgent til Skue! Vi kan kun vise — ja, vi tør kun vise vort inderste Allerhelligste for vore egne — og selv der kniber det, saa vante er vi bleven til at dække os og til smidigt at lade os farve af en udvendig Beskyttelseslighed — vort eneste Værn mod Forfølgelse og Udryddelse.«

Rosen opmuntrer: »Min unge Ven, lad Dem ikke skræmme af mosgroet Kastefølelse fra den ene Side og Pøbelens Latter og Ukvemsord paa den anden. De er maaske født til at vise Sandheden for det undrende Publikum, der altid bøjer sig for Kunstens Menneskelighed, fordi den i et Glimt blotter de evige fællesmenneskelige Træk gennem Tiderne — uden Maske, uden Sminke eller Tidens og Modens tilfældige Grimacer og Gebærder.« Men Hugo vidste, hvor svært det vilde falde ham, for som han siger: »Det skyldes en Barndom, jeg ikke har haft.«

Mange Aar senere, da Hugo i Desperation over ikke at blive forstaaet af Publikum overdriver Fremstillingen af en jødisk Figur paa Scenen, kommer Professor Rosen igen og advarer ham: »Ja, De fik talt og befriet Deres Sjæl, men det var jo os andre, der skulde befries. De siger »de andre« — hvem er det? Er det Deres Landsmænd, der er de andre? Den, der vil lukke andre ude, mærker ikke, at det er ham selv, der bliver lukket inde, Lykken ligger ikke indeni os selv, den ligger i det, vi udretter, og man lærer kun sig selv at kende gennem at glemme sig selv. Hvad bryder vi andre os om Hugo David som saadan? Bryder De Dem om Søren Petersen eller Peter Sørensen privat? De føler ikke noget for »de andre«, og »de andre« følte derfor ikke noget for Dem. Livets og Kunstens Maal er: det menneskelige Hjerte, som er lige modtageligt i Syd og Nord, hos Dem og de andre — hvad enten Firmaet er Hertz & David eller Petersen & Sørensen. Men lykkes det Dem engang i Deres Kunst at give os andre et afklaret Udtryk for den Lidelse, som endnu bølger og bruser i Deres Sind, saa vil De naa det Land, som De siger, De ikke kan finde: Menneskets Hjerte.«

Blandt Hugo Davids Venner er Forfatteren Rudby, let kendelig som Henrik Pontoppidan. Fra hans Lykke-Per ved vi, hvordan han ser paa Jøderne, Jakobe Salomon er Bogens skønneste Personlighed. Hugo træffer ham paa Troense Kro efter Nederlaget, og vi hører Rudby ræsonnere: »Er her ikke dejligt — borte fra Verden som Skibbrudne paa en øde Ø. Snik, Snak. Skibbrudne — vi er kun Livets ulykkelige Elskere, der foragter de lykkelige, mens vi selv fortæres af Lyst og manglende Mod til at favne det. Man bagtaler gerne det hos andre, som man selv — forgæves — begærer. Er vi ikke alle Danmarks ulykkelige Elskere? Vi pisker det med Svøber og favner det som en Sky i vore Drømme.

De sagde mig, at De var ude af Kurs og tilfældig var skyllet i Land her. Vend hjem for at finde Dem selv igen. De kæmper i Deres Kunst for en Sag, en Ide. Tag Springet — men helt ud. »Vær dig selv — og være dig selv bekendt!« Stoltheden og Ydmygheden i samme Person — det er Kunsten. Min næste Bog vil ligne mine øvrige — som en anden Kone altid ligner den første, eller hvis hun ikke gør det, saa nok ved Mandens Hjælp kommer til det. Jeg ved, at Livet er det eneste, og jeg kredser dog om Døden paa min Arbejdsplads.«

Et gammelt Ord siger: At forstaa et Menneske er at holde af det. Og derfor kæmpede Hugo sin utrættelige Kamp paa Teatret, han vilde lære Publikum at forstaa den jødiske Aandsform, den Blanding af Fornemhed og Beskedenhed, som Kaarene har krævet af Jøderne og udviklet hos dem, beslægtet med den Ensomhed, der gav hans Spil dets særegne Tone og var Baggrunden for hans Væsen som Kunstner. Det kan af andre opfattes som Mangel paa Solidaritetsfølelse, som Hang til Isolation. Store jødiske Kunstnere kan bryde ud deraf, Johanne Louise Heiberg er et Eksempel derpaa. Og i Jødernes gamle Historie er netop de store Personligheder et Udtryk for en Mission, den at skulle forbinde alle til én Menneskehed udover Slægt og Race og Landegrænser. Og senere Navne som Lasalle, Karl Marx og talløse andre har haft et Stænk af den oprindelige hellige Ild for Udjævning og Udsoning, en Messiasdrøm, der aldrig ophører at leve i Folket.

Efter en Række Portræstudier af Skuespillere, Forfattere og andre Kunstnere udkom 1932 Nathansens næste store Roman »Mendel Philipsen & Søn«. Den har i endnu højere Grad end den første det jødiske Hjem som Grundmotiv. Vi møder her det hensygnende Grosrererhus i en af Københavns gamle Forretningsgader, hvor den eneste større Afveksling i Dagenes ensformige

Rytme er de faa Familieselskaber, der indtræffer, naar en Lejlighed kræver det. Et Indblik i Hjemmet faar vi i de faa Linier, Avisen indeholdt i Anledning af et Maleri paa Charlottenborg, som fremstillede Grosserer Phillipson og hans Hustru, den kloge og moderlige Frederikke: Disse to jødiske Ægtefæller udtrykker ikke blot Individernes Sjæleliv, men samler sig i et typisk Udtryk for gammeljødisk Alvor og Lune, Isolation og Sammenhold.

Her er det de tre Slægtled, der fint og nænsomt gør Livet trygt for hinanden. Ved Dattersønnen Arons Optagelse i den jødiske Menighed holder Onkel Philip en Tale, hvor han begynder med at citere Goethe: »Den, der vil noget stort, maa samle sig.« Men den gamle Morfar udtrykker sine Ønsker for ham i Ordene: »Jeg ønsker dig, min Dreng, at du maa blive en god Jøde. Og naar du spørger mig, hvad det da er at være en god Jøde — saa kan jeg svare dig med et Ord af vor gamle Lære: Du skal elske din Næste som dig selv, ikke blot dine nærmeste, men din Næste, det vil sige alle dine Medmennesker. Skulde det engang lykkes dig at skabe dig en ærefuld Stilling i Samfundet, saa skal du aldrig ringeagte dem, der er under dig. Skulde det ikke lykkes dig, saa skal du aldrig misunde dem, der er over dig.«

Denne Slægtsroman er en af den nyere Litteraturs bedste, og den findes da ogsaa i det Minium af Krav til en Bogsamling, der har faaet Udtryk i Danmarks Biblioteksforenings Forslag til Sognebiblioteker, den fortjener at blive læst.

Skulde andre Bøger fremhæves, maa det blive Bogen om Brandes. Den udkom 1929 og er et Hovedværk, der i intens og sympatisk Forstaaelse næppe overgaas.

Nathansens Kamp for ærligt Spil og Tolerance mellem Mennesker, hans Tugtens Ris vendt mod sine egne, minder os om Pontoppidan. Men han vil tillige vise os,

at hans Folk har Respekt og Ærbødighed for Landets Lov og Ret som for dets Traditioner, og at det yder en Arbejdsindsats og udviser Troskab overfor det Folk, der gav det Arbejdsfred og Borgerret i Landet. Og han tror paa, at Fremtiden nok skal vise, at Magt forgaar, men Aand bestaar. I et af hans Digte hedder det:

Hver den, der har Aanden bedraget
i Tempel, Senat og Palads —
hans Værk bliver vejet og vraget
og losset paa Affaldets Plads.
Men den, der i Tro paa hans Maske
blev sveget, bespottet og brændt —
han stiger som Aand af sin Aske,
belyst af sin Ilds Element.

Adia Frost.

Bestemmer vi selv vort Livs Retning?

Før eller senere vil for de fleste Mennesker rejse sig Spørgsmaalet, om vi selv raader for vort Liv og den Retning, det tager, eller vi er undergivet Kræfter, vi ikke har Herredømme over. Det skulde jeg her forsøge at sige lidt om.

Dog skal Emnet begrænses paa to Maader. Her skal ikke tales om Arveanlæggenes og Barndomsmilieuets Betydning, heller ikke om den Indflydelse, Sygdomme i Nerver og Hjerne kan have paa et Menneske.

Selv bortset fra disse store Faktorer er der mangt og meget, som tyder paa, at vi ikke har Magt over, hvilken Retning vort Liv tager. Kun faa Mennesker har f. Eks. villet Krigen, men manges Liv bestemmes direkte eller indirekte af den, d. v. s. at »utalte Formationer skal gaa ad Veje, som de ikke vil«. Det er imidlertid ikke alene Krigen, der regerer over det enkelte Menneskes Liv gennem sin haarde Lov. Mindre iøjnefaldende, men ofte lige saa gennemført er vi i en jævn, fredelig Tilværelse inde under Forhold, der udøver et stort Herredømme over os; det gælder i. Eks. saa vigtige Omraader som Arbejdet og de Mennesker, vi faar med at gøre. — Hvad Arbejdet angaar, kan ganske vist nogle vælge selv, men langt fra alle. Overklassen kan lade sine Sønner og Døtre gaa den Vej, de har Lyst til. Den kan give dem Uddannelse og økonomisk Start, og den har Forbindelser, saa den kan faa dem ind i de ønskede Stillingen. Men det drejer sig kun om et Faatal. For den jævne Befolkning er det vel saadan, at adskillige kommer paa den Arbejdsplads, hvor de hører hjemme. Der-

imod er der andre, som ikke er saa heldige. De kan maaske p. G. a. manglende økonomisk Bæreevne ikke faa den Uddannelse, de gerne vilde have. Eller de har valgt et Fag, hvor der er for mange om det. De maa tage andet Arbejde, og det medfører, at de hver Dag maa undvære det sjælelige Indhold, som det lystbetonede Arbejde giver. Hvad det betyder et Liv igennem, lader sig vanskeligt udmaale. — Endelig er der dem, der er alleruheldigst, dem, der slet ikke kan faa Arbejde. Hvis man vil stifte Bekendtskab med Mennesker, som arbejdsmæssigt ikke selv bestemmer Retningen, kan man f. Eks. læse John Steinbecks »Vredens Druer«. Bogen er raa og i mange Maader ikke at anbefale, men den er god at faa Forstand af for dem, der selv er i Sikkerhed og haanligt hævder, at enhver kan faa det Arbejde, han vil, eller i alt Fald faa Arbejde. Det er nu engang ikke ethvert Menneskes Sag at bestemme sit Livs Retning paa Arbejdets Omraade; det er endda muligt, det kun er et Faatal, der kan det. — M. H. t. hvilke Mennesker vi kommer til at færdes imellem og paavirkes af, stiller det sig saadan, at der for nogle er en vis Valgfrihed i Ungdomstiden, men ikke engang det gælder for alle. De fleste maa være der, hvor Arbejdsmulighederne er, og er derved bundet til en bestemt Kreds af Mennesker. Vi vælger i Almindelighed ikke selv vore Arbejdskammerater eller Naboer. Ogsaa i private Forhold er Mennesket undergivet Forhold, det ikke er Herre over. En faar gode Venner, en anden ingen; en Familie synes at have Lykke paa alle Maader, en anden bryder Sorgerne ind over. Det er givet, at det i meget høj Grad er med til at paavirke et Menneske og derigennem bestemme dets Livs Retning, om det lever i lykkelige personlige Forhold eller ikke, og om det i det hele taget lever i Omgivelser, der kan løfte dets Liv op i et menneskeligt højt Plan, eller som maaske tværtimod virker indsnævrende,

maaske endda nedaddragende paa det. De er stadig gyldige, de kendte Linier fra »Adam Homo«: »Hvor blir blandt lave Sjæle Livet ringe! Hvor mellem ædle Aander blir det smukt! Thi gennem alle Tankens Regioner en stille Genlyd af vort Samliv toner«.

Det ser saaledes ud til, at vi ikke selv kan raade for vort Liv. Enten er vi Materiale for nogle faa Mennesker, der kaster Lod om Ære, Liv og Gods for os alle sammen, eller vi er i alt Fald bestemt af Mileuet, af Arbejdet og af Menneskene, hvor vi er. Et Menneske synes lige saa lidt at kunne bestemme sit Livs Retning, som Bladet i Skoven afgør, hvornaar det skal rives fra Grenen, og hvor Stormen skal føre det hen. Hvis det for Alvor gaar op for et Menneske, hvad det egentlig vil sige, er det ikke underligt, om der vaagner en stor Angst hos det, Angsten for Undergangen. Jeg mener ikke Angsten for Døden, det er noget andet, men Angsten for, at Livet gennem en umærkelig Paavirkning fra Dag til Dag eller gennem voldsomme Begivenheder skal blive aldeles underlagt Tilfældighederne og altsaa blive retningsløst.

Da ser vi os om, om vi skulde kunne finde Eksempler paa, at Mennesker har kunnet følge deres egen Linie gennem Tilfældighedernes vekslende Spil, følge den paa Trods af den ydre Skæbne.

I »Alberte og Jakob«, 1. Bind af Cora Sandels udmærkede »Alberte-Bøger«, skildres det stillestaaende Milieus kvælende Indflydelse. Bogen handler om en lille By i det nordligste Norge. Vi hører om de lange, mørke, iskolde Vintre og deres Virkninger paa Menneskenes Sind; vi indføres i Lillebyens Verden. Alle kender hinanden og er inde i hinandens intimeste Forhold. Alle gaar Dag efter Dag den samme Spadseretur gennem den samme Gade under de samme Lygter forbi de samme Butikker med de samme Vinduesudstillinger. Og Festerne

er lige saa glansløse som Dagligdagen. Byen er inddelt i nøje afgrænsede selskabelige Kredse. Naar der kommer en Selskabssæson med en hel Serie Aftener ud i et, hvor det altsaa stadig er de samme Folk, der er til Stede, saa er det næsten umuligt at skaffe Samtalestof. Den lille Smule, Byen kan give, brugte de jo allerede den første Aften. — Saadan skildrer Bogen Byen paa alle Omraader. Menneskene forsumper, da der aldrig kommer Fornyelse. Men den fortæller ogsaa om nogle faa, der bryder Milieuet. En af dem er Byfoged Jæger. Gennem en udstrakt Læsning holder han Hjernecellerne tørt op midt i alt det frosne. Han har Modet til at staa ved sine Meninger, ogsaa naar de gaar imod den lille Bys — og det gør de næsten altid. Ja, hvad mere er, han har Modet til at handle ret, ogsaa naar den lille By finder, han handler slet. Uanfægtet gaar han ad sin egen Vej. Han bestemmer trods alt sit Livs Retning. Han har ikke selv valgt Kortene, men han spiller dem selv. — Der fortæltes i Sommer i Aviserne om en bornholmsk Husmand, Peder Thorsen, Pederskeer. Han begyndte med en lyngklædt Jordlod paa 16 ha, og hans »Uddannelse« var den, som Folkeskolen havde givet. Han har nu, da han er fyldt 70, naaet at faa $\frac{2}{3}$ af Jorden dyrket op samt at tilegne sig en ualmindelig Viden i Geologi, Arkæologi, Botanik, Folkemindeforskning, Sprog, Litteratur og Kunst. Han læser lærde Værker paa Hovedsprogene og kan læse en Del paa de gamle, uddøde Sprog. Selv om Evnerne naturligvis har været usædvanlige, er han et Eksempel paa, at Mennesket, skønt bundet til et bestemt Milieu, kan skabe sig sin egen Retning. Ethvert Menneskes Muligheder er begrænsede, men inden for dem, der er, vælger det selv, og ofte er, som i dette Tilfælde, Mulighederne flere, end man skulde tro. — Vi kender alle Skjoldborgs Fortælling om sit Barn-domshjem i Øsløs. Vi husker, at skønt dette Hjem med

sine to Rum, der baade skulde være Skomagerværksted, Stue og Soveværelse, var tarveligt nok, hvad det ydre angaar, saa var det alligevel forskelligt fra de andres. Politikere og Præster, Navigatører og Lærere, solide Hannæsboer og Vejenes farende Folk, unge, der stude-rede og var hjemme i Ferien — alle fandt Vej til Sko-magerens i Øsløs, for det var et Sted, hvor der var godt at komme, et Sted, hvor der blev sunget meget og talt om mere, end Folk ellers talte om i den By. Dette Hjem er ogsaa et Eksempel paa, at Milieuets Indflydelse ikke altid er saa ubetinget, som man tror.

Men et er at kunne gennemføre sin Linie paa Trods af et stillestaaende Milieu, et andet at kunne gøre det gennem meget haarde Tildragelser. Vi behøver imid- lertid ikke at være særlig fortrolige med, hvad der er sket i Verden, og hvad der sker i vor egen Tid, for at være klar over, at der er Mennesker, som under de haardeste ydre Forhold har kunnet fastholde deres Livs Retning. Her skal blandt mange kun nævnes eet Navn: Dostojefski. Han blev i 1849 dømt for at have deltaget i en revolutionær Bevægelse og sendtes til en sibirisk Koncentrationslejr. Han har fortalt om det i »Dødens Hus«. Han levede fire Aar i Snavs og Stank og Sult og Lænker, levede mellem raa Medfanger og brutale over- ordnede. Følsom, som han var, og oven i Købet syg led han grænseløst, men han lod sig ikke slaa ud af Kurs. Han blev hverken raa eller sløv; han var stadig Do- stojefski.

Skulde jeg prøve at sige, hvorfor nogle Mennesker synes at være i Tilfældighedernes Vold, andre ikke, kan jeg bedst sammenfatte dette i en engelsk Linie: Menne- sket bliver det, det ser. Det vil ikke sige, at Mennesket bliver som det, det ser i Dagliglivet, for det vilde jo netop betyde at være Tilfældighederne undergivet, men det betyder, at et Menneske dannes efter det, det retter

sin inderste Opmærksomhed imod. Grundtvig kalder det at se med Sjælens Øje. Hvis et Menneskes inderste Opmærksomhed er rettet mod noget lavt eller mod, hvad der kan iagttages i Gadespejlet, da bliver dets Liv ringe eller smaatskaaret, men ser det med Sjælens Øje mod noget af høj Værdi, da dannes det efter det, og Retningen i dets Liv bliver en anden, end den ellers vilde blive. Hvis en f. Eks. i sin Ungdomstid har set noget, hvorom han kunde sige: »Var det en Drøm, som drog mig forbi, da er den mere end alt, jeg har levet, men var det Liv, da vil jeg leve med det,« skal han vide, at det meget vel lader sig gennemføre at »leve med det«. De fleste af os kender sikkert fra vor egen Erfaringskreds et Par jævne Mennesker, som i deres Ungdom havde set noget, der fulgte dem gennem onde og gode Dage, og som gav deres Liv Retning midt i Omskiftelsernes Verden. Ganske vist har vi formodentlig ogsaa truffet Mennesker, der maa have været ude for Oplevelser af den Art i deres Ungdom, men som senere synes at være aldeles upaa-virkede deraf. Grunden er utvivlsomt den, at de ikke har mødt det dybt og inderligt nok. De har set det gennem en Stemnings farvede Brillen, men de har ikke haft deres inderste Opmærksomhed rettet imod det.

Sandsynligvis vil Menneskets Evne til at følge sin egen Linie ogsaa være betinget af, om det ser sandt paa sig selv eller ikke. Vi vil nødvendig se vor egen Begrænsning, vi vil ikke gerne indrømme vore Fejl, og vi camouflerer som Regel vore egoistiske Motiver i Uselviskhedens smukke Farver. Ser vi saaledes usandt paa os selv, vil vi altid instinktmæssigt frygte, at andre skal gennemskue og afsløre os; det gør os følsomme for deres Dom og usikre i vor Holdning; men tør vi se paa os selv, som vi er, erkende vor Begrænsning, indrømme og modarbejde vore Fejl og finde vore sande Bevæggrunde, vil vi have større Styrke til at gaa ad vor egen Bane.

Vi vil nu forsøge at se, om vi selv bestemmer vort Livs Retning paa tre forskellige Omraader.

Uanset, hvilke Forhold vi kommer til at leve under, vil der altid — f. s. v. vi da ikke er Fanger i Enceller — være Mennesker i vor Tilværelse. Over for disse Mennesker kan vi hovedsagelig stille os paa to Maader: vi kan se dem som Middel eller som Maal. Skal en Arbejdsgiver f. Eks. tage Folk i sin Tjeneste, kan han gaa frem efter Princippet »Den mindst mulige Løn for den størst mulige Arbejdsydelse« og mene, at dette økonomiske Synspunkt er det eneste, der angaar ham. I saa Tilfælde er hans Arbejdere et Middel for ham og kun det. Maalet er ham selv, d. v. s. hans egen økonomiske Fordel. Men han kan ogsaa handle ud fra en anden Tankegang, nemlig den, at hans Arbejdere ikke alene er Redskaber for ham, de er Mennesker, der har et Liv at leve, og han er medansvarlig for, hvilke Vilkaar de faar at leve det paa. Derfor maa han gennem ærlige Talberegninger gøre sig klart, om Lønnen, han byder dem, er forsvarlig, og om Fritid og eventuelt Boligforhold er saadan, at han selv vilde være tilfreds dermed, hvis Rollerne blev byttet om. Paa den Maade bliver Arbejderne ikke alene et Middel for ham, men ogsaa et Maal. — Eller vi kan tænke os to Læreres Indstilling til deres Arbejde. For den ene drejer det sig om en Stilling samt om at drive Eleverne op til fine Eksamenspræstationer, da det giver ham selv Ære og Anseelse, d. v. s. at Eleverne er et Middel for ham; han er selv Maalet. Den anden Lærer skal ogsaa have Løn, for han skal leve, men det vigtigste for ham er, at hver af hans Elever naar den bedst mulige Udvikling, uanset om Eksamensresultaterne vil styrke hans egen Position eller ikke. For ham er Eleverne i Hovedsagen et Maal. — Eksemplerne er grove, men i Virkeligheden vil disse to forskellige Maader at indstille sig over for andre Men-

nesker paa gøre sig gældende helt ud i de fineste Forgreninger. Det maa tilføjes, at det Menneske, for hvem andre kun er et Middel, vil være ligegyldig over for alle, der ikke i Form af Penge, Anseelse o. s. v. kan bringe ham Fordel. Selv om de har hans Hjælp behov, vedkommer de ham ikke. Men er et Menneske kommet til at se andre Mennesker som et Maal, da er de ham aldrig uvedkommende, hvis de har hans Hjælp nødvendig. Exupèry fortæller i sin skønne Bog »Blæsten, Sandet og Stjernerne« om to franske Postflyvere, der nødlander i Sahara og flakker om i flere Dage uden Vand. Paa Dødens Grænse findes de af en fattig arabisk Nomade. Han spørger dem ikke om Tro eller Race, heller ikke, om de er værd at hjælpe — han giver dem at drikke og faar dem bragt til beboede Steder. Jeg bruger det som et Billede paa Mennesket, der ved, at andre kommer ham ved, betingelsesløst og selvfølgeligt, saa snart de under en eller anden Form savner, hvad han kan give dem. Men m. H. t., om vi har den ene eller den anden Indstilling over for andre Mennesker, om de er Middel eller Maal for os, om de er os ligegyldige eller de i ramme Alvor er vore Medmennesker, bestemmer vi selv Retningen.

Det andet Omraade omfatter Forholdet til vort Folk. Jeg nævner det med Henblik paa den særlige Situation, Danmark har været i det sidste Par Aar. Vi vil et Øjeblik vende os mod et Land, der har det vanskeligere end vort og høre, hvad den mere end firsaarige Bjørn Bjørnson, Bjørnstjerne Bjørnsons ældste Søn, havde at sige en Aften i Fjor Foraar. Det skete i Oslo. En Nordmand fortæller derom følgende: »Der holdtes en Koncert i Universitetets Aula; Bjørn Bjørnson var til Stede. Der var stuvende fuldt Hus, for der var mange, som søgte Trøst og ny Kraft i Musikken. Da Koncerten var forbi, stod Bjørn Bjørnson pludselig paa Podiet, og han holdt

en Tale saa inspireret og mægtig, at Folk hulkede bortover Bænkene. Aulaen, som ellers er vor Stolthed og Glæde med Munchs skønne Billeder, ligger nu graa og udslukt. Malerierne er borte, evakuerede. Men Bjørn fyldte Aulaen paa ny med Landets høje, lyse Farver, med Landets høje, lyse Moral. Han endte med at fortælle om Faderens sidste Dage i Paris, døende, men fantaserende om Norge. »Vist er der her i Salen et ungt Hjerte, som længes efter at skabe ny norsk Musik,« raabte Bjørn, »jeg skal give ham Temaet til en norsk Symfoni. De sidste Ord, som Bjørnstjerne Bjørnson henaandede: »Jeg sejler — jeg sejler — og vender mit Ansigt mod Norge.« En saadan Opfordring til de unge Kunstnere om at skabe ny Kunst og skabe den over dette Emne har naturligvis kun Bud til de ganske faa med de sjældne Evner. Men kan vi jævne Mennesker end ikke være med til at give vort Folk en af de største Gaver, et Folk kan faa: en stor og levende Kunst, saa er der alligevel noget, vi kan. Vi kan vende os mod det bedste, der er skabt i vort Land, vi kan leve os inderligt ind i vor Historie og Digtning, vi kan synge vore Sange. Vi kan, ogsaa om de skulde komme, de alt for onde Dage, staa solidariske med vort Folk. Det er os selv, der afgør, om vi vil sejle med Ansigtet vendt mod Danmark eller styre mod de fremmedes Luftspejlinger.

Det tredie Omraade er af en helt anden Art, men det vilde være uærligt at lade være at nævne det, naar der er Tale om det retningsbestemmende i Menneskets Liv. Vi kan, naar vi læser Historien, ikke undgaa at se, at der i mange, højst forskellige Menneskers Liv paa et eller andet Tidspunkt er sket noget af saa afgørende Karakter, at de bagefter følger en anden Linie, end de før gjorde. Det er formodentlig nok til at antyde, hvad det drejer sig om, naar der nævnes et enkelt Eksempel, der vil være alle bekendt: Den unge Paulus, som drager

fra Jerusalem til Damaskus. Gennem det gamle Billed-
 sprog kan vi meget vel tyde, hvad der er sket under-
 vejs. Nu kan der i høj Grad være delte Meninger om
 Paulus's *Lære*, men ganske uanset, hvad man mener om
 den, vil ingen kunne benægte, at Retningen i Paulus's
 Liv var en anden efter »Vejen til Damaskus« end før. —
 Det samme er, som tidligere nævnt, sket i mange Men-
 neskers Liv Tiderne igennem. Formerne, hvorunder det
 skete, var altid forskellige. Det maatte de være, for
 hvert Menneske staar i sin egen individuelle Situation
 og findes netop i den. Men Indholdet er bag alle de skif-
 tende Former altid det samme. Hvad det er, skal jeg
 ikke komme ind paa. Her skal kun siges, at alle —
 sikkert uden Undtagelse — vil mene, at det, der skete,
 var det største i deres Liv, og at det har anvist dem
 deres Linie. Mange har ogsaa vist gennem deres Liv —
 og nogle gennem deres Død — hvor dybtgaaende Re-
 volutionen har været. Tilbage staar imidlertid Spørgs-
 maalet, om vi selv kan fremkalde denne Revolution. For
 kan vi ikke det, saa raader vi jo alligevel ikke over
 vort Liv paa maaske det mest centrale Punkt. Jeg maa
 dertil sige, at jeg tror ikke, vi kan. I alt Fald skal det
 betones, at lige saa vederstyggeligt det er, naar det ene
 Menneske trænger sig ind paa det andet m. H. t. disse
 Anliggender, lige saa fraraadeligt er det at forsøge at
 presse sig selv ind i noget saadant. — Men kom saa
 nogle og spurgte: »Kan vi da slet intet gøre?« da vilde
 jeg mene, at man først og fremmest skal tage ærligt
 mod Livet og leve det dybt og inderligt igennem baade
 i dets Glæde og — om den kommer — dets Sorg, saa
 man ser, hvilke vældige Muligheder det rummer baade
 af det store og det frygtelige. Talte jeg til meget unge,
 vilde jeg neppe sige mere. Men her skal føjes lidt til.
 Hvis man har Mod dertil, kunde man maaske prøve at
 rette sin inderste Opmærksomhed mod de Ord, der blev

sagt i Galilæa for knap et Par Tusind Aar siden. Men man maa passe paa, at man ikke bremser op ved Disciplene — de var jo dog *kun* Disciplene — og man maa forsøge at glemme alt det, man har *lært* om disse Ord. Man maa prøve at høre dem saa ny, som de var, da de taltes den allerførste Gang *af* et levende Menneske *til* lyttende, spørgende, undrende, maaske angstfyldte Mennesker. Har man Mod til endnu mere, kunde man prøve at lægge sit Liv ind under de høje Maal, som angives der, og som er noget uendelig forskelligt fra den Fladbundethed, man ellers tradsker om i. — Mere kan man neppe gøre. Men hvis et Menneske redeligt forsøger at gennemføre det, da tror jeg ogsaa, det midt i Tilfældighedernes brogede Virvar vil give hans Liv Retning, enten det saa fører ham om ad »Vejen til Damaskus« eller ikke.

Mennesket bliver det, det ser. Vort Liv bestemmes af, hvad vi retter »Sjælens Øje« imod.

Ragnhild Bonde.

Peter Hiort Lorenzen.
1791—1845.

„Han vedblev at tale Dansk“.

Da de nationale og liberale ideer udefra Europa i 1830erne og 40erne fandt vej til Danmark, skabte det stærke brydninger i vort grænseland, og den århundredgamle strid mellem den bofaste danskhed og den aggressive tyskhed antog i disse tyve år skarpere og skarpere former, der tilsidst udløstes i Slesvig-Holstenernes Oprør — og treårskrigen.

Helt anderledes formede udviklingen sig i Danmark, nord for Kongeåen. Det vågnende politiske liv skabte nok røre og stridigheder, men modsætningerne mellem de gængse nedarvede styreformere under enevælden og

de stigende krav om folkestyre blev aldrig så stærke, at det hindrede væksten af det, der blev baggrund for grundloven 1849. Stænderforsamlingerne 1834. De politiske dagblade (dog foreløbig under censur) »Fædrelandet« 1834, »Dannevirke« 1839. Folkemøderne på Himmelbjerget fra 1839 og fremefter. »Danske Samfund« 1838, de første foreninger, hvoraf den betydeligste nok er »Bondevennernes Selskab« 1846. Den førende vestjydske bonde, Ole Chr. Kirk taler i stænderforsamlingen i Viborg om forbedringer på mange områder, ikke mindst om en bedre folkeoplysning, — og der kunde nævnes meget andet.

1830 forsøger Uve Jens Lornsen at rejse en planmæssig agitation for en Slesvig-Holstensk liberalisme, men helstaten står i vejen for en forfatningsudvikling. »Han og hans menigsfæller tager deres udgangspunkt ganske simpelt i det nu engang bestående retsforhold: Den tyske forbundsstats paragraf 13, der tilsikrer Holsten en forfatning — og ved siden deraf i den faktisk eksisterende administrative forbindelse af Slesvig og Holsten og det formentlige fællesskab i nationalitet.« Her kan ikke gøres rede for hele dette indviklede forhold, som de snese af gange havde forvoldt bryderi i statsmaskineriet. Men den »faktisk eksisterende administrative forbindelse« mellem Slesvig og Holsten var en af årsagerne til kravet sydfra om Slesvigs tilknytning til Holsten (og ikke til kongeriget) og derigennem til den tyske forbundsstat, og d. v. s. en statsgrænse ved kongebåen. Og »det formentlige fællesskab i nationalitet«, som U. J. L. uden videre slutter er af en sådan art, at befolkningen i Slesvig uden modstand kan tilsluttes Holsten, viste sig at være uden virkelighed. Een gang sat i bevægelse voksede kravene fra tysk slesvig holstensk side, og forsvaret fra dansk side søgte førerne at få det enkelte hjem til at tage del i.

Da linjerne trækkes op fra danskhedens modstandere, bliver P. Hiort Lorenzen valgt som stænderdeputeret for sin hjemby, Haderslev, til den slesvigske stænderforsamling, og der bliver han straks ordfører for et lille demokratisk mindretal i samlingerne 1836 og 1838. De ønskede en fri forfatning for Slesvig Holsten, en slags forbundsstat mellem hertugdømmerne og kongeriget, — som det var mellem Norge og Sverrig. Derimod er han modstander af Slesvigs indlemmelse i det tyske forbund, ligesom han krævede retfærdighed mod dansk sprog og nationalitet i Nordslesvig. Personlig brugte han selv begge sprog. De for tysk tilslutning indstillede stænderdeputerede med hertugen af Augustenborg i spidsen betragtede ham som en meningsfælle, fordi han bl. a. ikke ønskede en forbindelse mellem Slesvig og kongeriget.

Chr. VIII.s sprogreskript fra maj 1840, der sikrede danskheden de naturlige rettigheder, hvor befolkningen talte dansk, fremkaldte stærkt danskfjendtlige bevægelser i den tyske befolkning, — og så brød han med dem, nedlagde sit mandat 1840, men blev valgt som danskerens repræsentant i Sønderborg 1841. Han havde set hele det forræderiske spil, modstanderne førte, og han bruger nu de sidste år af sit liv tildels selv at tage kampen op med dem, og han var dem på alle områder en jævnbyrdig modstander. En af dem siger om ham, at »den danske propaganda ikke kunde have fundet et mere passende, mere begavet og kraftigere redskab end den deputerede fra Sønderborg, når henses til hans mangesidige kundskaber, evner og fremstillingsgave.«

Han kom snart i modsætning til den halvhedens og svaghedens politik, som Kongen førte mod danskhedens angribere, og da Kongen i marts 1842 udnævnte prins Frederik af Augustenborg til statholder for begge hertugdømmer, til præsident for den fælles regering på Gottorp og til kommanderende general i begge hertug-

dømmer, udbrød P. H. L.s til Laurids Skau: »Se så, nu har Kongen selv sat lovlighedens stempel på oprøret ved at give det den rette chef, udbruddet er nu kun et tids-spørgsmål.« Disse ord viser hans politiske skarpsyn. Det var 6 år før 1848.

Da modstanderne senere på året i stænderforsamlingen forlangte, at mærket »dansk ejendom« skulde fjernes fra hertugdømmernes skibe, besluttede han sammen med sine nordslesvigske meningsfæller at tale dansk i stænderforsamlingen, hvor talesproget hidtil havde været tysk.

Denne berømte danske tale (som vil mindes, så længe der skrives dansk historie), holdt han den 11. november 1842 — for 100 år siden. Talen blev årsag til en mængde spektakel i stænderforsamlingen, og P. H. L.s maatte love at tie, indtil Kongen havde truffet en afgørelse. Men udadtil blev talen et kampsignal, en lurtone, som vækkede de slumrende kræfter, først i Nordslesvig og København, og den blev begyndelsen til den lange kamp, der fortsattes under vekslende former — i 80 år — til 1920. Nu vækkede han de danske bønder i Nordslesvig, og derved førte han kampen fra den enkelte mand ud til hele folket. Laurids Skau skriver derom:

«. . . at han bliver den nationale sags stridsmand. Først da den slesvig-holstenske bevægelse, på sit erobringstøgt gennem samfundslagene nedefter, fra ridderskab, embedsmænd og borgere, når til bønderne, støder den på et milieu, hvor den danske nationalitet er nogenlunde kraftig. Først blandt bønderne er der evne til virkeligt forsvar.«

Situationen blev nu så enkel og let at forstå. Når dansk skulde være et forbudt sprog i Slesvig, så viste kendsgerningerne, hvor det bar henad. En række af nordslesvigere takkede P. Hiort Lorenzen ved et gilde i Sommersted kro den 21. februar 1843. Og mon ikke han

fik den lykkeligste stund i sit liv, da »den gamle Drewsen« ved det første skamlingsbankemøde den 18. maj 1843 overrakte ham et sølvdrikkehorn med dets historiske indskrift: *Han vedblev at tale dansk.*

Fra Kongens side blev der gjort flere forsøg på at finde et forligsgrundlag og på at dæmpe striden. Resultatet blev et sprogpatent af 29. marts 1844, der gav de stænderdeputerede, som ikke var det tyske sprog mægtig, *ret* til at tale dansk ved møderne. P. H. L. kunde ikke som en redelig mand sige, at han af den grund måtte tale dansk. Han og de danske stænderdeputerede nedlagde som protest deres mandater. Denne tilspidsning af striden blev en stærk medvirkende årsag til, at den danske befolkning i Nordslesvig klarere fik øje på modsætningsforholdet til Holsten og alt det tyske og deres naturlige tilhørsforhold var til Danmark.

Året 1844 blev rigt på store og vidtrækkende begivenheder. Skamlingsbankemødet den 4. juli, hvor Sprogpatentet blev stærkt fordømt af en række talere. Grundtvigs og Laurids Skaus taler gik der ry af langt ud over landet — frem til i dag. P. H. L.s tale om »forfatningsfrihedens sag«, hans oprindelige hjerte barn, blev overhørt af samtiden og glemt af eftertiden. Rødding højskole begynder ved november. Det nationale forsvar udbygges. Med i alt dette var Chr. Flor, men P. H. Lorenzen var ordføreren, forgrundsfiguren, modig og ildfuld. Oprindelig ser han i et idealiseret lys, hvad et folkestyre kan komme til at betyde til gavn for alle og nationen. Men da han pludselig bliver klar over mulighederne for, at danskheden i hjemstavnen skal prigsives eller udslettes, ja, så lægger han alt til side og tager den *eneste opgave* på sig, der skal løses.

Hans og Danskhedens fjender var ikke uvirksomme. Det var dygtige folk og gode hoveder, der med alle til rådighed stående midler forsøgte at slå ham ud. På det

økonomiske område blev deres angreb så voldsomme, at han det sidste par år af sit liv måtte bruge en stor del af sin tid for at afværge det. Han søgte pengelig hjælp fra Danmark, men det viste sig ugørligt. Det gjorde ham bitter. Da han kort før sin død havde en samtale med Laurids Skau og til denne udtalte, at han ikke havde lang tid tilbage, og Laurids Skau protesterede, sagde han:

»Sig ikke, at jeg kan leve længe endnu, thi det frygter jeg ikke vil blive tilfældet. Men lad min skæbne være dig en nyttig lære og gør dig aldrig til offer for det almindelige på anden måde, end at du i det mindste i nødsfald materielt kan hugge dig igennem.«

Det er de sidste to års uhyre bitre erfaringer og oplevelser, der tvinger ham de ord i munden. Han havde, da han så det nødvendigt, kun taget hensyn til *det almindelige*, til danskhedens stilling og forsvar over for det slesvig-holstenske angreb.

Han døde den 17. marts 1845, og hans afløser i kampen blev Laurids Skau. P. Hiort Lorenzens navn er nævnt utallige gange i det svundne hundrede år. Hans navn og hans gerning vil blive mindet, så længe der tales og leves dansk. Han blev ved sin modige færd en af de mænd i vor historie, der for kommende slægter står som et lysende billede til efterligning. Da faren er over, er der for ham ingen vaklen, der er ikke noget for eller imod. Han personificerer det at kunne sige ja og sige nej, klart og ligetil. Måtte der altid, når vort folk er i fare, være mænd, der som han tager ansvaret på sig og *vedbliver at tale dansk*.

Kr. Killelose.

C. E. F. Weyse.

I Hundredeaaret for hans Død.

Weyse fødtes i Altona 5. Marts 1774 og fik i Daaben Navnet Christoph Ernst Friederich Weyse. Faderen, som var Urtekræmmer, døde, da Weyse var seks Aar gammel, men Moderen giftede sig ret snart igen med en Købmand Weber, der førte Forretningen videre. I sin Livsskildring fortæller Weyse udførligt om sin Barndom og skildrer sig selv som en forfængelig og selvoptaget Dreng. I Hjemmet var der Interesse for god Læsning og Musik. Moderen var musikalsk og spillede godt Klaver, men Weyse var ikke særlig optaget af Moderens Spil, mere af Tilhørernes Ros, og han ønskede somme Tider at kunne spille som Moderen — for at faa Ros som hun.

Han forsøgte sig selv paa Klaveret og fik snart sin Bedstefader, der var Kantor, som Lærer i Spil og Sang. Weyse var meget lærenem og gjorde ualmindelige Fremskridt, hvorfor Bedstefaderen ogsaa var stolt af ham og roste ham som »Verdens ottende Underværk«, hvilket naturligvis ikke gjorde Drengens Selvfølelse mindre eller fremmede hans Flid. De opnaaede Resultater var nemlig mere Udtryk for hans sjældne Naturbegavelse end for flittigt Arbejde — Romaner og Eventyr optog ham mere end musikteoretiske Værker.

Efter Weyses Konfirmation vilde hans Stedfader have ham til noget »fornuftigt«, og han maatte nu meget mod sit Ønske gaa ind paa at blive Købmand. Denne Lære varede dog kun otte Dage, saa maatte han under

stærke Bebrejdelser fra sin Stedfaders Side vende tilbage til sit Hjem. Til Købmand duede han ikke.

Paa dette afgørende Tidspunkt i hans Liv mødte han imidlertid Professor Cramer fra Kiel, der efter at have hørt ham spille begejstret erklærede, at han skulde gaa Musikvejen. Nu var Weyses Lykke gjort. Døren til en uønsket Urtekræmmerverden var for stedse slaaet i, og en ny og tillokkende Tilværelse med Musik og atter Musik straaede for hans Øjne. Foreløbig havde han Nøglen til Musikkens Verden. Det var Cramer. Han vilde hjælpe. Paa hans Tilskyndelse og med Anbefalelsesskrivelser i Lommen rejste han til København. Hans første og paa Grund af stærk Søsyege hans sidste Sørejse.

I Hovedstaden blev J. A. P. Schulz nu hans Lærer og Plejefader, idet Weyse boede hos ham i tre Aar — uden Vederlag af nogen Art. Forholdet mellem de to var godt, men ikke altid gnidningsløst. Weyse var ikke lige flittig altid, og Schulz udbrød en Dag i Ærgrelse: »Dersom jeg havde hans Geni, hvad vilde der saa ikke blive af mig.« Dog spildte Weyse ikke sin Tid, men kastede sig med Iver over Læsning af Skønlitteratur og Sprog, bl. a. Græsk og Latin. Endvidere læste han Astro-nomi, Filosofi, Medicin m. m. og erhvervede sig paa den Maade ualmindelige Kundskaber. Hurtigt fandt han sig hjemme i Danmark, lærte sig Dansk og indlevede sig fuldstændig i dansk Aandsliv. »Dansk med Liv og Sjæl er og forbliver jeg,« skrev han.

Ved Reformert Kirke fik Weyse i 1794 sin første Ansættelse som Organist, og snart blev den tyveaarige Komponist en meget yndet og søgt Musikhæder, en Overgang ligefrem »Modelærer«. Hans Dygtighed til at improvisere paa Klaveret blev med Rette berømmet, og hans Kompositioner vandt mere og mere Indpas hos det klaverspillende Publikum.

Alt tegnede saaledes lyst for den unge Kunstner, da han i Aaret 1801 havde en Oplevelse, der fik afgørende Betydning for ham som Menneske og som Kunstner. Som Lærer for den unge Julie Tutein oplevede han sit Livs eneste Kærlighedshistorie, og paa den led han Skibbrud. Hun svigtede ham i det afgørende Øjeblik med et: »Vel er jeg ingen Prinsesse, men« Weyse følte sig knust. Han skriver senere selv herom: »Hertil kom, at i Begyndelsen af Aaret 1801 en lidenskabelig fattet Plan for mit Livs Lykke uventet var slaaet fejl, og at det havde styrtet mig i den sorteste Melankoli og gjort mig ligegyldig for alt. Jeg var ked af Kunsten, mig selv og det hele Liv, fortsatte ganske mekanisk mine Forretninger for at erhverve Brødet og førte i bogstaveligst Betydning et rent Planteliv.«

Om denne Begivenhed handler som bekendt den smukke Weyse-Film fra sidste Aar »Jeg har elsket og levet« — med Titel fra Theklas Sang fra Skuespillet »Wallenstein« af Schiller. Sangen er af Oehlenschläger indlagt i »Sankt Hansaften-Spil«, og Slutningslinjerne lyder i Oversættelsen: »Mig har jo alt henrykt den jordiske Lyst, jeg har jo alt elsket og levet.« — Til disse Ord komponerede Weyse en af sine skønneste Romancer.

Berggreen skriver i sin Biografi om Komponisten, at denne ulykkelige Kærlighed gjorde Weyse til den store Kunstner. Det er muligt. I hvert Fald vil vi gerne se saadan paa det. Givet er det, at han blev den store Kunstner, og at han ikke fandt Lykken hos nogen anden Kvinde. Ved Julies Side er det vel ikke utænkeligt, at han var blevet Modekomponist eller Storkøbmand, som hendes Fader var det.

Weyse forblev ugift. Og han forblev i København, hvor han i Kronprinsessegade lige over for Kongens Have havde sit Hjem, til Døden kom 8. Oktober 1842.

Uden for København kom han kun paa Rejser til Vallø, hvor hans Plejesøn, Schaumburg-Müller, var Kantor, og til Roskilde, hvor han hos Domprovst Hertz, senere hos Sønnen, Pastor Hertz, fandt et andet Hjem.

Weyse og Roskilde, det er et Kapitel for sig. Domprovstens Datter, Fru Fich, skriver i sine Erindringer: »Hvem der ikke har set Weyse i Roskilde, kendte ham i Grunden slet ikke. Han var her et andet Menneske. Her fremskinnede alle hans elskværdige Egenskaber først i deres rette Glans.« Det er rigtigt. Weyse kunde være gnaven og kort for Hovedet — i Roskilde blev han en anden. Den ulykkelige Elsker blev her en lykkelig Elsker, er det blevet sagt.

Den første Forbindelse mellem Weyse og Roskilde tegnede ellers ikke lovende. Det var i 1812, at Domprovstens Søn Hans spurgte om Lov til at tage Weyse med sig hjem i Ferien, hvortil hans Mor forfærdet svarede: »Weyse? Lad os dog blive fri for ham. Han skal jo være en ren Pernittengryn.« Weyse kom dog alligevel — og indtog alle med Storm, ikke mindst Domprovstinden. Fru Fich fortæller: »Weyse var temmelig bleg og Ansigtet egentlig ikke udtryksfuldt, naar han sad stille. Men ved det ubetydeligste Ord, han sagde, kom der et forunderligt Liv i hans Miner. Hans Øjne var ubeskrivelig talende, hans Lineamenter var hverken svære eller paa-faldende, men hans Profil havde noget fugleagtigt. Hans Mund var temmelig lille, blød og fin. Hans stadige Dragt var en blaa Kjole med blanke Knapper, lyse, drapfarvede Pantalons (jeg ved aldrig, jeg har set ham i anden Dragt), dertil lys Vest, bredt Kalvekryds og hvidt Tørklæde, om Sommeren Sko og hvide Strømper.«

Alle i Domprovsteboligen kom til at holde af Weyse, og Følelserne blev i høj Grad gengældte, ja saa stærkt, at han ønskede sig sin Grav i Roskilde. »Men I maa ikke lægge nogen tung Sten paa mit Hoved, thi saa kan jeg

jo ikke trække Vejret og heller ikke komme op, naar Vorherre kalder paa mig.« Ønsket om at hvile i Roskilde fik Weyse opfyldt, men ikke Ønsket om Gravstenen. Opsøger man hans Grav, vil man paa den se en ualmindelig stor Sten.

Det er aldrig Omfanget af en Kunstners Produktion, der bevarer hans Navn for Eftertiden, men altid Kvaliteten. Det ses tydeligt, naar Talen er om Weyse. Hans Musik til Syngespil og Operaer, hans Klavermusik, Orgelmusik og Kantater er for største Delen glemt. Spørg, hvem der kender »Faruk« eller »Floribella« — ingen. Eller spil en Klaverkomposition af Weyse, ingen har hørt den før. Men tag saa hans Sange og Salmer, og alle kender dem: »Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden«, »Kommer hid, I Piger smaa«, »I Østen stiger Solen op«, »Der staar et Slot i Vesterled«, »Den signede Dag med Fryd vi ser« o. m. fl. — Med disse Melodier har Weyse skabt det helt store og ydet et værdifuldt Bidrag til vort Folks nationale Skatte. For skønt tyskfødt var Weyse saa dansk som nogen og ejede som Kunstner de Egenskaber, vi maaske har Lov at tillægge os som Folk: Inderlighed og Jævnhed og dermed Sans for det enkle og den lille Form i Kunsten. — Det er derfor, Weyses Romancer og Sange ikke alene naar videst ud i Befolkningen, men ogsaa naar højest som Kunst, og det er derfor, de i Tid er naaet ud over Weyses øvrige Produktion, der gik i Graven med deres Skaber.

Det er saaledes heller ikke ved Siden af, naar man har betegnet Weyse som Danmarks mest elskede Komponist, ikke blot i det 19. Aarhundrede, men ogsaa i vor Tid. De Sange, der kendes af det største Antal Danske, er uden Tvivl Ingemanns Morgen- og Aftensange, der paa en enkelt Undtagelse nær alle har Melodier af Weyse.

Weyses folkelige Yndest maa ses paa Baggrund af, hvad ovenfor er anført, og endvidere paa hans Melodiers særlig danske Tone, om hvilken alle Weyses Biografer er enige. Dertil kommer en sjælden Evne til at finde frem til hvert enkelt Digts særlige Karakter og give Udtryk herfor i Musikken, en Egenskab, som vi jo ikke uden videre tør betegne som særlig dansk, men som naturligtvis, naar det er dansk Digtning, der er Tale om, er med til at forhøje Indtrykket af Melodiernes danske Præg.

Naar man derimod har villet betegne Weyse som Romantiker, er det for saa vidt kun rigtigt, som han er samtidig med de Digtere, der inspirerede ham til hans Tonekunst: Ingemann, Oehlenschläger, Grundtvig, Heiberg m. fl., men et Slægtled »bagefter«, hvad »Stilen« i hans Musik angaar. Denne var ikke romantisk, men klassisk. Weyses Læremestre var Mozart og Schulz, og over for den romantiske Musiks Forkæmpere og Udøvere stillede han sig skeptisk eller uforstaaende. Det gælder f. Eks. Forholdet til Niels W. Gade. I øvrigt var Romantikens Digtere vel heller ikke altid saa »romantiske«, som man har villet gøre dem. En Grundtvig og en Blicher f. Eks. har en stor Part af deres Hjerter i det 18. Aarhundrede, i Oplysningstiden. Det samme gælder altsaa Weyse.

Naar man vil bedømme en Sangkomponist, er der altid Grund til at undersøge de Tekster, til hvilke han har sat Toner. En Melodis Yndest kan jo skyldes, at den er knyttet til en værdifuld Tekst (mange af Melodierne til Grundtvigs Salmer), og omvendt om end sjældnere kan en Tekst holdes i Live af en betydelig Melodi. Det er nok for en Del Tilfældet, hvad Sangen »Der er et Land, dets Sted er højt mod Norden« angaar. Weyses Melodier er dog næsten alle skrevet til betydelige Tekster, og især gælder det Melodierne til Ingemanns

Morgen- og Aftensange, Hovedsmykket i Weyses Sangkreds. — Man kan vist sige, at Ingemanns Digte er skrevet for alle: voksne som Børn, for den overbeviste Kristne som for den, der blot tør kalde sig søgende. Om Ingemann har tænkt paa dette, er vel tvivlsomt, men sikkert er det, at med Weyses Toner er Digtene blevet til Sange for alle, for hele Danmark.

Og med Rette. For hvad der end kan siges og er blevet sagt om Ingemanns Tekst som blot religiøs Lyrik og om Weyses Melodier som ufolkelige og for svære at synge, saa ændrer det intet ved Hjemmets og Menighedens Kærlighed til Sangene. For det er aldrig de »kloge«, der bestemmer, hvad Folket i det lange Løb »tager ved« Folket spørger altid om det, der kan tale til Hjertet, om det, der kan vise »et Glimt fra Paradisets Kyst, hvor Livets Abild gror«. — Dette evner den sande Kunst, og det evner Ingemann og Weyse. Sjældent er et Samarbejde mellem en Digter og Komponist lykkedes saa godt og er blevet til saa megen Velsignelse som dette.

Børge Krebs Lange.

Lidt om »2 Dage paa Højskole«.

S kønt Højskolen snart er 100 Aar gammel, er der stadig alt for mange, som ikke kender den, og de unge, der tager paa Højskole, er trods de sidste Aars Stigning altfor faa. Højskolens Venner og alle, der forstaar dens store Betydning, vilde ønske, at den kunde faa meget større Tislutning. Det er glædeligt, at Undervisningsminister Jørgen Jørgensen*) nu har faaet gennemført den nye Lov for Folkehøjskoler og paa anden Maade støttet det Arbejde, som gøres paa Højskolerne. Det vil for Fremtiden blive lettere at oprette nye Højskoler, og Højskolelærernes Kaar bliver væsentlig bedre. Der vil ogsaa ske en Ændring af Understøttelserne til Eleverne; hvad den vil komme til at betyde, er det umuligt at sige, før Loven bliver ført ud i Livet, men det er værd at huske, at Understøttelserne er blevet fordoblet i de sidste 5—6 Aar.

Efterhaanden som den nye Lov kommer til at virke, vil forhaabentlig flere og flere tage paa Højskole, men vi kan vist nemt blive skuffede, hvis vi tror, at det vil gaa saaledes ganske af sig selv. I hvert Fald er det aldeles sikkert, at en stor Del af de unge — desværre vel de fleste — stadig vil forholde sig ganske ligegyldige overfor denne særegne Skoleform for de unge.

Men gamle Højskoleelever og andre, der føler sig i Taknemmelighedsgæld til den danske Højskole, kan ikke komme bort fra den Tanke, at mange af dem, der af en eller anden Grund staar fremmed over for Højskolen, vilde faa stor Glæde og varigt Udbytte af et Højskoleophold. Derfor sker det ogsaa ofte, at netop de gamle Elever kan overtale en Kammerat til at tage paa Skole, og det bør understreges, at enhver, der paa

*) skrevet før Ministeriets Omdannelse den 9. Nov.

den Maaske skaffer en Elev til en dansk Højskole, øver en fortjenstfuld Gerning ikke blot mod den unge, det drejer sig om, og imod Højskolen, men ogsaa mod vort danske Folk — omend i al Beskedenhed. I et Aarskrift for gamle Højskoleelever vil det være overflødigt at begrunde en saadan Paastand nærmere, gaar jeg ud fra.

Imidlertid kan det nok ofte have sine Vanskeligheder at faa en til at prøve et 3 eller 5 Maaneders Skoleophold, naar der blot fortælles om, hvor lærerigt, fornøjeligt eller vidunderligt det er. Adskillige vilde nok mene, at det vilde være rart at faa blot en lille bitte Smule personligt Kendskab til, hvad der foregaar paa en Højskole, inden man giver sig den i Vold i flere Maaneder.

Saadan omtrent tror jeg, at Pastor *N. B. Engsnap*, Lejrskov, har tænkt, da han fik sin udmærkede Idé om »2 Dage paa Højskole«. Den gaar kort sagt ud paa at plante Højskolen ud i Folket, saadan at »alle de unge iblandt os . . . ved noget om, hvad Højskolen — eller Ungdomsskolen — er, og at de kan komme dèr.«

Da jeg sidste Foraar læste om, hvordan Pastor Engsnap med stort Held havde ført sin Idé ud i Livet i Jordrup Sogn, slog det mig straks, at her var den rigtige Maade at kalde de unge til Højskolen paa. Det har jo aldrig ligget til den selv at gøre stærk Reklame for sin Gerning. Bedst vilde det naturligvis ogsaa være, om dens Betydning for de unge var saa indlysende, at de alene derved følte sig dragne til Skolerne. Men det ved vi jo godt, er slet ikke Tilfældet. Tværtimod er den ofte blevet misforstaaet, eller dens Betydning er blevet sørgeligt underkendt, fordi man ikke syntes at kunne spore tilstrækkeligt stærkt Sigte paa den faglige Digtiggørelse. Og mange af os har ment, at hvis blot de unge vidste lidt mere om Højskolen, vilde endnu langt flere søge hen til den.

Men man skal ikke tvinge de unge til at blive Højskoleelever — ikke engang lokke dem med paagaende stærk Reklame, skønt der vist uden Skade kunde reklameres lidt mere, end Højskolen er tilbøjelig til at ville. Nej, det rigtige vilde være at faa de unge til at forstaa, at Højskolerne byder dem noget, som de for deres egen Skyld burde tage imod med Glæde. Der skulde vækkes en saa stærk Interesse blandt de unge for Højskolens Arbejde, at de fik en uimodstaaelig Trang til at tage paa Højskole.

Derfor syntes jeg straks, at Pastor Engsnaps Idé var helt rigtig, og nogle af de gamle Vallekildeelever husker, at jeg ved Vallekildemødet paa Egaa Efterskole sidste Aar fortalte om den og spurgte, om vi ikke kunde prøve at holde »2 Dage paa Højskole«. Harald Grønborg var straks med paa Idéen, og andre ved Mødet lovede ogsaa enten at komme selv eller paa anden Maade at støtte Tanken. Saadan gik det til, at der i Aar ikke blev holdt noget særligt Møde for gamle Vallekildeelever her i Egaa. I Stedet havde vi »2 Dage paa Højskole« 4.—5. September, og jeg følger meget gerne en Opfordring til at fortælle lidt om det — ikke fordi jeg paa nogen Maade mener, at vi har noget at prale af, for det er jo Pastor Engsnap, der har undfanget Idéen, og vi har fuldstændig kopieret hans »Skoleplan« fra Jordrup, men jeg vil ligesom Pastor Engsnap haabe, at denne Form for Udbredelse af Kendskab til Højskolerne maa naa ud til hvert eneste Sogn i Danmark, og saa kan det maaske have Interesse at høre, hvordan vi bar os ad her.

Da vi har Elevværelser, som eventuelt kunde bruges til Indkvartering, mente jeg, at vi ikke behøvede at indskrænke os til at sende Indbydelse til de unge her i Sognet, men kunde prøve paa at række længere ud. Af forskellige Grunde var jeg ogsaa bange for, at vi ellers ikke kunde faa Tilslutning nok. Dels for at komme i

Forbindelse med flere og dels for at faa en økonomisk Medgarant, henvendte jeg mig derfor gennem Grønborg til den nystiftede »Aarhusegnens Ungdoms- og Foredragskreds«, som han er Bestyrelsesmedlem af, og den var rede til at staa bi med Raad og Daad.

Vi havde faaet at vide, at en god Forhaandsreklame var nødvendig for at opnaa god Tilslutning. Den blev derfor foretaget saa grundigt som muligt: ved et stort Ungdomsmøde paa Testrup Højskole blev det bekendtgjort første Gang, senere baade ved Forældrebesøg og Elevmøde paa Egaa Efterskole og ved Elevmødet i Vallekilde. Desuden blev det omtalt i en i en anden Anledning udsendt Skrivelse til Medlemmer af »Aarhus-egnens Ungdoms- og Foredragskreds« og til »Aarhus Amts Gymnastikforening«s ca. 60 Kredse. For at faa en billig Annoncering om Mødet i Egnens Dagblade sendte vi en Artikel om Højskolen og specielt om vort Møde til en halv Snes Blade, der saa godt som alle var villige til at støtte Sagen. Desuden sendte vi trykte Kort med Mødeplan og vedhængende Indmeldelseskort ud til Præster, Lærere og andre Ungdomsledere paa Egnen, idet vi bad dem foretage en personlig Henvendelse til de unge Karle og Piger, der ikke af sig selv tager paa Højskole, men dog formodedes at kunne blive interesserede i et Højskoleophold. I selve Egaa Sogn indleveredes der ved Skolebørnenes Hjælp et Indbydelseskort i næsten hvert eneste Hjem. I Nabosognene blev en Del Kort fremlagt i Brugsforeningerne.

Det skal indrømmes, at Tilslutningen ikke blev saa stor, som vi havde haabet, og som vi havde følt os berettiget til at vente efter det grundige Forarbejde. Men hvem kan fortænke Bønderne i, at de ikke vil give Afkald paa deres Arbejdskraft, naar Høsten, som skal sikre os vort daglige Brød, endnu staar paa Marken? Vi var saamænd under disse Forhold nærmest over-

rasket over, at ikke mindre end 50—75 kunde faa Tid at være med. Men der var for faa Karle og for faa af dem, for hvem Højskolen kunde formodes at være et ukendt Begreb. Derimod var der en lille Flok gamle Højskoleelever, som i høj Grad bidrog til at give Mødet det rigtige Højskolepræg.

Fredag Eftermiddag havde Højskoleforstander Johs. Terkelsen, Ry, tre Timer; først en Dansktime, hvor han med Udgangspunkt i nogle Frennedord drøftede forskellige Spørgsmaal med Eleverne, dernæst en Samfundslæretime med Hjemmets Stilling i Samfundet som Emne, og til sidst — efter en Times Gymnastik og Boldspil for »Højskoleeleverne« — et Foredrag, der især handlede om dansk Fredsvilje efter 1864 og 1940. Om Aftenen havde vi Fælleslæsning og fælles Kaffebord.

Lørdag Formiddag gik vi Strandtur med dem, der havde overnattet paa Skolen, og Valdemar Nielsen, Vallekilde, der optraadte »som Gæst«, tog en Oplæsnings-time. Ellers var det en anden af Lærerkæfterne ved Vallekilde Højskole, Frost, der skulde overtage Undervisningen. Hun tog i sin Dansktime nogle Oplæsningsøvelser og brugte i Samfundslæretimen især Skole-spørgsmaalet til at indprente os vort Ansvar over for hinanden i Samfundet. Saa havde jeg den store Fornøjelse at spille Højskolelærer i en Sangtime, inden Frost sluttede Eftermiddagen med et Foredrag om Selma Lagerlöfs Bog »Jerusalem«. Om Aftenen fortalte en gammel Vallekilde-Lærerinde, Ragnhild Bonde, om »det ikke-centrale paa en Højskole«, og derefter sluttede vi ved et fælles Kaffebord.

Det ligger i Sagens Natur, at vi ikke straks kunde afgøre, om Mødet havde den tilsigtede Virkning: et udvidet Kendskab til Højskolen og drage flere unge hen til den. Vi haaber det og tror det. Men vi vilde dog ogsaa gerne have Lov til at tro, at Mødet har haft sine Virk-

ninger uden for den Kreds, der mødte op som Deltagere. Hvor Husbonden ikke har kunnet sige som ham, om hvem det berettedes, at han sagde til sin Karl: »Nu sætter jeg mig paa Selvbinderen, og saa gaar du til Møde,« dør kan det dog maaske have givet Anledning til, at man kom til at snakke om Højskolen. Og endelig kan det da ogsaa have haft sin Betydning, at Mødet har bidraget til at udbrede Pastor Engsnaps gode Idé. Nu maa, som Valgmenighedspræst Peder Bukh skrev i Aviserne, Bevægelsen »2 Dage paa Højskole« brede sig fra Sogn til Sogn i de kommende Aar.

Ja, gid den vilde det! Det vilde være til Gavn ikke blot for Højskolen og de unge, men for hele vort danske Folk. Her er en Opgave, som Venner af Højskolen i Fællesskab maa prøve paa at løse. Den har allerede været taget op flere andre Steder i Landet, men mange, mange flere bør gøre Forsøget. Hvis gamle Elever synes, at de har haft noget ud af deres Højskoleophold, bør de sætte sig i Spidsen for Afholdelse af 2 Dages Højskolemøder i Forsamlingshusene eller Kommuneskolerne eller andre passende Steder. Det er ikke vanskeligt at faa Højskolens Folk til at komme derud, hvor en Flok unge gerne vil mødes med dem, og kommer Møderne blot i Stand, kan de ikke andet end give gode Resultater.

Netop nu er det det rette Tidspunkt at gøre Forsøget: der er for Tiden god Jordbund næsten overalt i Landet for et Arbejde, der kalder paa Fællesskabet; det er nødvendigt for vort Folks Fremtid, at Folkehøjskolens Arbejde naar endnu længere ud, og det er lettere for de unge at komme paa Højskole nu end før.

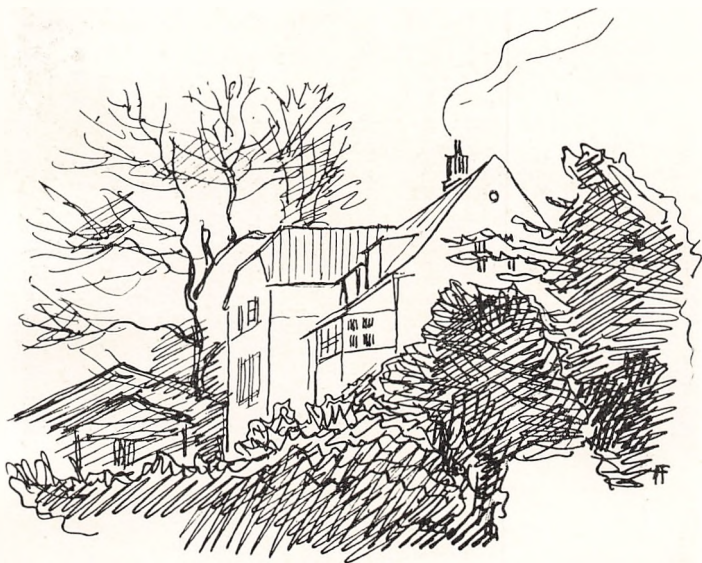
Vi maa derfor sige med Pastor Engsnap, at »2 Dage paa Højskole« burde maaske holdes lige akkurat saa tit, at man altid i et Sogn eller en By kan sige: »Alle de unge iblandt os i Dag véd noget om, hvad Højskolen — eller Ungdomsskolen — er, og at de kan komme dør.«

Tage Dybkjær.

Fra Vallekilde Folkehøjskole.

Kære gamle elever! Jeg ser, at jeg indledede mit brev i fjor til jer ved at minde om de to foregående hårde vintre; da jeg skrev, var det nok i håbet om en mildere vinter. Men det skulde blive helt anderledes. Den tredje vinter blev den hårdeste, vi mindes; den isnende kulde trængte langt ind og voldte overordentlig megen skade og hindring. I ved, hvordan den ødelagde vintersæden og trængte ind i kartoffelkulerne og dræbte mange træer og buske i haverne. Vor have blev også stærkt hærget. Praktisk talt alle vore dejlige roser forsvandt, ligesom mange af de stedsegrønne planter. Mens adskillige blomme- og kirsebærtræer og et valnødtræ frøs ihjel, klarede æble- og pæretræerne det bedre, dog blev også her mange af de ældre træer stærkt mærket; de var jo nok gennem de to foregående vintre svækket, så det var at vente, at denne sidste hårde vinter måtte angribe dem mærkbart. Det var især natten til den 25. januar, som blev ødelæggende. Den nat sprængtes rodnettet i mange planter, og den bidende kulde trængte gennem den bedste beskyttelse ind i

kulerne. Indendørs fik vi ondt nok med at hytte os, og Niels Juul havde megen besvær med at redde rør-anlægget.

Vi kom godt igennem trods kulden; men for vort folk som helhed skabte den strenge vinter en meget alvorlig situation. De i forvejen vanskelige forhold, hvorunder vore tilførsler udefra sker, blev meget forværret. Vi kunde ikke på langt nær hidføre den forventede brændselsmængde, og samtidig opbrugtes en alt for stor del af de oplagrede mængder, hvad vi siden har mærket og navnlig vil komme til at mærke på følelig måde. Kulden og krigen har stadig fulgtes ad; det har været, som de begge både vilde længes og strenges. Nu vi står foran en ny vinter, er det med ængstelse for, hvad den 4. krigsvinter vil bringe. Vi har her søgt at forberede os; vi stiller i disse dage en stor, ny varmekedel op, og vi har bragt til huse endnu flere tørv end de foregående år.

Ved vintertid.

Ak ja, disse mægtige brændselsudgifter slår bunden ud af en ellers sund og solid økonomi; mens vi normalt har et brændselsbudget på 4—5000 kr., har vi det sidste år brændt for omtr. 14.000 kr.

For 4. gang indbyder højskolerne til vinterskole, mens krigen raser. Krigens tryk bliver i mange henseender tungere, alt som den varer; men håbet og troen på et frit og selvstændigt Danmark hjælper os i tidens tryk og pinefulde uvished om mange vigtige forhold. Mens jeg skriver dette brev til jer, er der megen uro i vort folk. Der hersker stor uvished hos alle om, hvad den nærmeste fremtid vil bringe. De farefulde muligheder har øjensynlig fået selv de utålmodige til at forstå, hvor begunstiget en stilling vi danske har haft trods den tyske besættelse af vort fædreland. Vi har bl. a. kunnet glæde os over, at vore skoler i det store og hele har kunnet leve deres frie indre liv, og ved utallige møder landet

Efter gymnastikken.

over har ordet lydt frit, ligesom et vidt forgrenet oplysningsarbejde i større og mindre kredse stadig finder sted. I vore kirker lyder forkyndelsen frit, og i vore hjem og omgangskredse taler vi tillidsfuldt og åbent til hinanden. Vi synes måske, alt dette er selvfølgeligt. Men det er det slet ikke. Og når kritiske situationer opstår, mindes vi om, at i alle andre lande, som er under fremmed besættelse, er forholdet helt anderledes. Vi har tabt meget; men vi er rige endnu. Det er da ikke underligt, at de, der især har ansvar og myndighed at udøve, minder os andre om, hvad vi har, og hvad vi kan miste. Man siger f. eks. til os: mens den enkelte før, da vi var frie i eget hus, kunde handle, tale og skrive, som han vilde — naturligvis under eget ansvar, så er forholdet nu dette, at vi alle driver udenrigspolitik. Det er ikke alene udenrigsministerens ord, der får vægt udadtil; men hver mand og kvinde får gennem sin tale og optræden betydning i forholdet til de fremmede. En sådan tilstand forudsætter en levende ansvarsfølelse, og den igen forud-

Udsigt over Vallekilde.

sætter modenhed og sund dømmekraft hos menigmand. Kryberi overfor magthavere er under alle forhold og i enhver situation modbydelig og karakternedbrydende, men klogskab forenet med værdighed er en attråværdig holdning for høje og lave.

Vi fornemmer, at 1943 vil blive et skæbnesvangert år. Hvornår den store krig vil slutte, ved vi ikke; men det synes klart, at den reelle afgørelse vil falde i 1943. En sådan situation kan friste. Men vi tør være forvisse om, at vor lovlige regering ikke indlader sig på noget chancerytteri, og det vil sømme sig for hver enkelt dansker at fastholde til enden den kurs, vor konge og regering har fastlagt.

Ja, så ønsker jeg inderligt, at dette brev måtte blive det sidste af den art, inden freden kommer. Måtte freden og retten komme sammen, hvor skal det da blive godt at være med i det opbyggende arbejde, som kalder på os; lad så vanskelighederne og trængslerne blive nok så mange, det skal dog blive lifligt at leve, hvis menneskers

Høve Stræde.

stærkeste kræfter lægges ind i fredens og rettens tjeneste, for det vil jo sige i menneskelighedens tjeneste. For at ingen af jer skal misforstå mig, når jeg taler om vanskeligheder og trængsler, så tilføjer jeg, at jeg ikke har tænkt på de personlige sorger, som den enkelte i fred som i krig kan møde, og som kan tynde mere, end verdensforhold kan opveje.

*

Som i tidligere breve »Fra Vallekilde folkehøjskole« skal jeg nu meddele lidt om årets gang. Det bliver vel fattigt og tørt nok; men måske I, der oplevede »begivenhederne«, vil nikke genkendende, og ældre elever vil mindes tilsvarende hændelser her i Vallekilde.

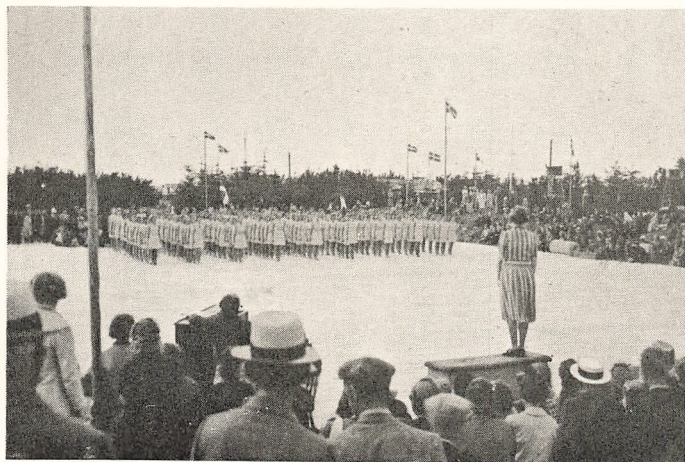
I lærerkredsen er der i årets løb sket nogen forandring. På vinterskolen 1941—42 fik vi hjælp af Thomas Bolvig. Han er en gårdmandssøn fra Silkeborg-egnen; han har taget studentereksamen og lærereksamen fra Silkeborg. Bolvig faldt meget godt til her, både blandt

*Vallekilde-elever paa Askov højskole vinteren 1941—42.
Fru Ingeborg Appel (elev 1885) længst til højre.*

elever og lærere; han måtte ganske vist vige pladsen på sommerskolen for to lærerinder, men til den kommende vinterskole vil Bolvig igen være lærer her i Vallekilde.

Hans Trier Hansen, som jo i en længere årrække har haft et betydeligt antal timer på vinterskolen, ønskede her nogen lettelse. Forholdet er dette, at Hans Trier har fået så mange opgaver i landboforening, Dansk frugtavl, gymnastikforening og Dansk ungdomssamvirke, at han måtte træffe et valg; enten vilde han sige nej til dette arbejde eller til nogle fagtimer på højskolen. For højskolen måtte det vigtigste være at fastholde Hans Trier i foredragssalen til de tre ugentlige landbrugsfaglige foredrag, til oplæsningen tirsdag aften og søndag aften; til denne del af vort skolearbejde vilde det være mere end vanskeligt at finde brugbar erstatning; men undervisningen i regning og tegning kunde andre jo nok påtage sig. Det blev da sådan. Hans Trier har fremdeles

Vallekilde højskoles elever under indmarch ved gymnastikfesten i Høve.

sine timer i foredragssalen, mens Vald. Nielsen har påtaget sig tegningen. På vinterskolen havde vi 6 danskhold og 5 regnehold; fru Grete Killemoser underviste for første gang på det ene regnehold.

På sommerskolen medvirkede som ny lærerinde Eva Jørgensen fra Flødstrup på Fyn. Eva Jørgensen er student fra Odense; hun havde undervist ved en privatskole, inden hun kom her til Vallekilde. Også Eva Jørgensen passede godt ind i forholdene her.

Til august sluttede Børge Krebs Lange sin lærergerning i Vallekilde; han besluttede allerede sidste vinter, at han vilde søge et årskursus i sang og musik ved statens lærerhøjskole, og dette kursus er han nu i gang med og er allerede meget glad for. Det må jo også være meget værdifuldt for en erfaren mand at få et sådant studieår i København, hvor man kan samle sig om sine særlige interesser og få lejlighed til at udnytte de sjældne muligheder, som vor skønne hovedstad byder

Middag under elevmødet.

et vågent menneske, der vil se og høre. Fra Vallekilde højskole skal der siges en varm tak til Krebs Lange for 2 $\frac{1}{2}$ års lærergerning; han var altid redebon, når der spurgtes om hans hjælp, det erfarede eleverne i udstrakt grad, og det mærkede hans kolleger. Krebs Langes sans for og kærlighed til god sang og musik fik betydning for vort skoleliv. Når jeg f. eks. tænker på sidste sommersangkors fremførelse af »Brudedefærd i Hardanger«, så er det med glæde og tak; pigerne sang så skønt; men de blev hjulpet dertil af en samvittighedsfuld og kyndig leder.

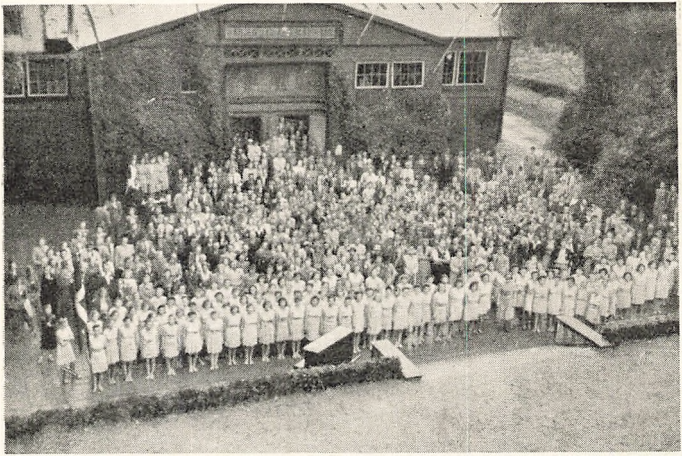
*

Vi har også det svundne skoleår haft fuldt hus. Det er da helt rimeligt, at de forskellige skoler i de årsskrifter, som udgår fra skolerne, giver oplysninger om elevtilgangen, og det er forståeligt, at man dør giver udtryk for glæde, når elevtilslutningen er stor; men jeg synes bestemt ikke om, at man i aviserne reklamerer med det

Der „spules“ forud for gymnastikopvisningen.

fulde hus. Vore dages skolefolk må gerne vide, at en tidligere tids højskole også kendte til fulde huse, uden at man derfor skulde have udbasuneret sin succes. Desuden skal vi, som har kendt til den blide medbør, betænke, hvor stærkt medgangen er betinget dels af tilfældige omstændigheder, dels af forhold, som vi slet ikke har nogen ære af. Det gælder især i disse år. Men højskolens venner har lov at glæde sig over, at højskolebevægelsen som helhed har været voksende de sidste par år; det er ikke mindst glædeligt, at nye højskoler åbnes. Det skulde gerne betyde øget liv og kraft for vor fælles sag. Jeg tror for resten, at tankerne om den større tilslutning til højskolerne er overdrevne; der er en række ypperlige skoler, som stadig savner elever. Et andet træk hos tidens højskoleungdom gør sig også gældende, eller måske er det forældrenes indflydelse, der gør sig gældende, men der spores i alt fald en vis ængstelse for at komme for langt bort fra den hjemlige skorsten, navnlig er man da bekymret for at vove sig over vandet, selv

Fra elevmødet.

om dette så kun er Storebælt. Nu hedder dette farvand ganske vist *Store-bælt*; men det er da ikke noget ocean. Jeg må indrømme, at jeg somme tider ængstes for, at vi danske skal blive alt for frygtagtige af os. Når man betænker, hvordan mennesker under fredelig gerning i andre lande lever med døden hængende over hovedet på sig, så tænker man forundret på, at voksne unge skulde være ængstelige for 1½ times sejltur. Det er meget slemt, at portene til de tre verdenshjørner for tiden er lukket i lås for os danske; men hvis vi også skal til at lukke døre for hinanden inde i vort danske hjem, så sjællænderne bliver i deres stue, fynboer og jyder i deres, så er det da rent tosset. Vi skal i disse år naturligvis undlade forlystelsesrejser og anden unødigt farten rundt; men er man ude i alvorligt ærinde, skal man rejse som før.

*

Den 3. november kom de 130 karle. Ved åbningsmødet talte Hans Trier Hansen og jeg. Om aftenen

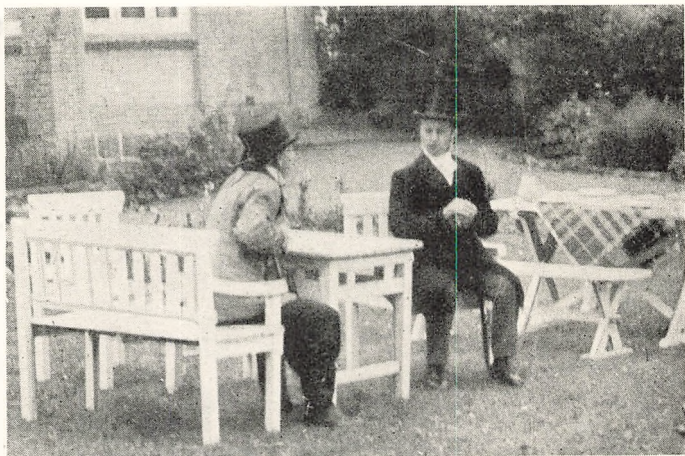

Fra elevmødet.

havde vi et festligt samvær i foredragssal og spisestue, og næste morgen gik vi i gang med skolearbejdet. Jeg vil gerne fortælle jer med det samme, at vi fik en meget skøn vinter sammen. Rationeringsvanskeligheder og brændselsbekymringer havde på forhånd kaldt en vis spænding frem i den faste stabs sind; men karlene viste i alle forhold en så god forståelse, at de hjalp os over alle besværligheder. Hvor betyder det dog meget, at man fra alle sider møder forståelse og god vilje til at bakke med vanskelighederne. Hvor denne forståelse og gode vilje er til stede, kan det endogså blive muntert at slås med bryderier. Det daglige skolearbejde gik med liv og lyst, og elevernes lørdagsaftener bød på mange fornøjelige stunder. Jeg mindes f. eks. deres opførelse af »Genboerne« som en festlig begivenhed, vi alle havde megen morskab af.

*

Af møder på vinterskolen skal jeg nævne følgende:
25. nov. talte redaktør G. Helweg-Larsen om vort folks

Fra elevmødet.

stilling i tiden, den 27. nov. talte frk. Justesen om det meget tiltrængte sociale arbejde, som udføres i Saxøly i København. I dec. talte den islandske forfatter Gislason om Island, og pastor Uffe Hansen talte den 16. ved vort adventsmøde.

Den 22. dec. fik vi juleferie, og eleverne rejste til deres hjem. Den 25. januar holdtes delingsførermøde her; det var på vinterens hårdeste dag. Men trods den rædsomme kulde mødte en stor flok unge, som under fru Käte Petersens og højskolelærer H. P. Hansens ledelse fik en god dag. 2. februar talte folketingsmand Erik Appel om det dansk-tyske forhold i grænseegnene, og dagen efter havde vi besøg af magister Jens Rosenkjær, som ud fra sit indgående kendskab til forholdene fortalte os om Danmark i dag. Ved det kirkelige møde i marts blev der talt af provst Erenreich, Vordingborg, og pastor H. Helweg fra Helligåndskirken. Den 15. marts talte jordlovsdirektør Niels Frederiksen om nye landbohjems oprettelse. Man kan vanskeligt pege på

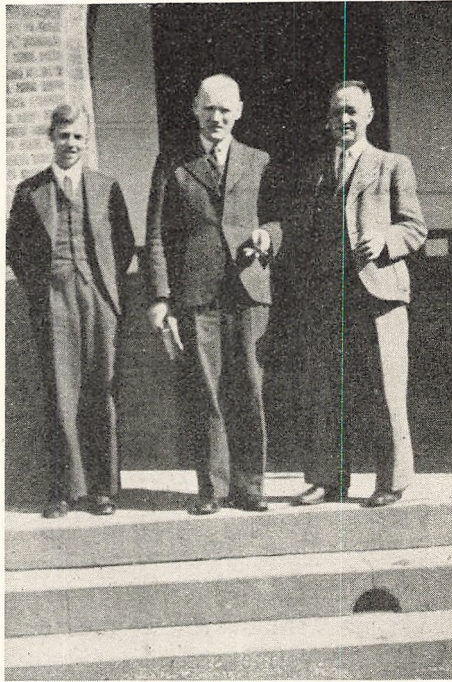
Fra elevmødet.

noget skønnere og værdifuldere ved det 20. århundredes Danmark end de mange nye landbohjem, som har gjort vort folk både stærkere og rigere; men det er meget vemodigt, at den abnorme situation, krigen har fremkaldt, næsten har standset denne lykkelige folkelige udvikling.

*

Eleverne foretog som sædvanlig flere småudflugter i egnen. I fastelavnen havde de den traditionelle Københavns-tur under Killemoses og Vald. Nielsens ledelse. Fastelavnen sluttede også som sædvanlig med en meget vellykket skolefest mandag aften.

Søndag den 29. Marts holdt vi vinterskolens afslutning. En del forældre og mange mennesker fra omegnen gav møde; eleverne øvede gymnastik og fremviste deres tegninger; sangkoret og orkesteret glædede os en sidste gang, og lærerkredsen læste et moderne skuespil. Senere på aftenen samledes eleverne med lærerkredsen til en

smuk afslutning i spisesalen. Næste morgen spredtes eleverne ud over landet, mange tog som sædvanlig plads hos dygtige landmænd i Holbæk amt, og disse vinter-elever har vi ofte haft glæden af at se her søndag aften under sommerskolen.

Til vinterens hændelser skal også nævnes, at vi lige ind til jul modtog en lille finsk pige, Anneli Lindquist, fra Helsingfors. Anneli, som blev 6 år 1. april, kommer fra et fattigt og af sygdom hærget hjem; men fra det lille hjem og fra børnehaven har hun fået god hjælp og retledning, så skønt forsulten, træt og ribbet faldt hun snart godt i lave her; det var jo meningen, hun skulde blive her et halvt år; men forholdene i Finland synes

ikke at pege i retning af en snarlig bedring, saa vi har Anneli endnu og beholder hende, til forholdene gør en rejse hjem til hendes mor mulig.

*

Som altid havde vi i april travlt med hovedrengøring, istandsættelse og forberedelse til sommerskolen. Igen i år kom foråret og sommeren sent. Til tider kunde man næsten tvivle på, at sommeren overhovedet vilde komme. Men sommerpigerne følger almanakken og ikke vejrets luner; den 3. maj tog 125 glade piger skolen i besiddelse.

*

Jeg nævner kort nogle møder, som blev afholdt på sommerskolen. Ved åbningsmødet talte Gelting-Hansen og jeg, og om aftenen var vi alle samlede for at høre musik og oplæsning. Ved månedsmødet i maj var højskoleforstander Erik Nissen, Antvorskov, taler. Grundlovsdag deltog elever og lærere i Odsherreds folkelige foreningers fællesmøde i Høve skov. Højskolemændene Poul Engberg og Erik Nissen var ordførere, og et stort sangkor sang gode sange. Da jeg nu nævner Høve, vil jeg med det samme oplyse, at skolen deltog i Holbæk amts østres ungdomsfest derude 28. juni. Vi så megen god gymnastik; men jeg tør vel nok tillade mig at sige, at noget af det skønneste, som var at se den dag, var Vallekilde højskoles store hold. Ingeborg Søgård og hendes piger havde al grund til at være glade for dagens indsats. I løbet af dagen havde vi i vort sommerhus ved Høve strand stor indrykning af sommerpigerne, som med venlig interesse studerede husets indretning.

Søndagen forud holdt vi herhjemme højskolens sommermøde, hvortil vi havde indbudt højskoleforstander Lars Bækhøj, Ollerup, og formanden for De danske ungdomsforeninger, Jens Marinus Jensen, som talere. Koncertsangerinde Elisabeth Egelund Rasmussen, der i 1933 var elev her, sang dejligt for os om aftenen.

I første halvdel af juli forberedtes elevmødet. De besværlige rejseforhold, som ikke skulde betyde noget, når det gælder et kursus, endsige da et højskoleophold, må selvfølgelig tages i betragtning, når det gælder et eet eller to dages møde. Elevmødet, som plejer at finde tilslutning fra alle landets egne, måtte påvirkes af rejseforholdene. Det mente vi da. Men efter sidste elevmødes erfaring har jeg svært ved at tro på et lille elevmøde i Vallekilde. »De gamle« kom endda. Der var mange fra Jylland og Fyn, ja Gunver Rønne — hendes navn skal nævnes — kom flyvende fra Bornholm.

Kvindelige elever herfra kender elevmødets forberedelser. Det er en særdeles fornøjelig arbejdsdag, præget af spænding og forventning. Biler så vi vist ikke i forbindelse med elevmødet, men derimod vrimlede det med cykler. Fra lørdag kl 17 var der stadig indrykning. Efter aftensmaden i gymnastiksalen talte tidligere lærerinde i Vallekilde Ragnhild Bonde; hendes foredrag findes andetsteds i denne bog i noget forkortet form. Resten af aftenen anvendtes dels til elevforeningens årsmøde, dels til hyggeligt samvær i have og skolestuer. Søndagen formede sig foreløbig på sædvanlig viis: gudstjeneste i Korskirken kl. 9,30, middagsmad i gymnastiksalen, møde på plænen, hvor Frost og jeg talte; men derefter så det ud til, at resten af programmet skulde gå i vasken, for regnen begyndte at strømme ned. Det var ret ærgerligt, især for Ingeborg Søgaards flinke gymnaster, som nu skulde have haft opvisning på den lave plæne ved den store hæk. Det var umuligt. Regnen styrtede det, og folk stod som sild i en tønde i skolestuerne. Det kunde jo ikke blive ved. Så lod vi flisepladsen feje og »spule«, og pigerne gik uforsagt til arbejdet trods regnen. Det blev en meget fornøjelig time, som nu fulgte. Pigerne gennemførte øvelserne med sprælsk humør, som snart smittede tilskuerne. Da regnen efterhånden hørte op og gav plads for et stille og mildt vejr, var stemningen snart den bedste. Efter aftensmaden kunde sangkoret synge i haven, hvor vore trænede skuespillere også opførte Hostrup kvikke skuespil, »Familietvist«. Sent søndag aften var der afslutning på flisepladsen; vi havde igen haft et møde med 6—700 gamle elever, og med taknemmelighed tænker vi tilbage på hver enkelt, som satte noget ind på at komme med til dette møde.

Efter elevmødet fulgte den korte og kostbare tid, da både hver enkelt time i foredragssal og skolestue og

Fra „Dansk Friskoleforening“s kursus.

hver en stund i kammeraters lag bliver så nødvendig. I disse sidste dage leves der så intenst, så det tager på kræfterne. Men det må nu være sådan. Så sluttede vi da en lykkelig sommerskole. Det våde og kølige vejr voldte, at vi var mindre ude end nogen sinde; men vi var til gengæld stærkt samlet om vort skoleliv, så jeg tror, det blev en sommer, som blev til gavn og glæde for os alle.

»Dansk Friskoleforening holdt 3.—12. august sit kursus i Vallekilde. I tidens løb har friskolens folk flere gange haft kursus her. Det har altid været med glæde, at vi åbnede vore døre for friskolen, og det har det simpelt hen været, fordi vi her følte os i stor taknemmelighedsgæld til den. Den har øvet og øver fremdeles en god gerning i vort land. Friskolen har mødt en del modstand og navnlig megen ligegyldighed; dette giver sig bl. a. til kende på en for friskolen farlig måde ved den mangel på forståelse og rimelig støtte, som mange sogneråd viser. I en tid, da der, efter min mening med rette, stilles visse krav om skolens ydre tilstand, rammes friskolens hjem af en hård dobbeltbeskatning, idet de både skal skatte til den offentlige skole og samtidig opretholde deres egen skole. Man må jo huske, at vi alle gennem vor grundlov har givet danske hjem skolefrihed; men det har vi på mangfoldige områder set, at friheden er en skueret, når de økonomiske kår hindrer os i at bruge den.

Både friskolens hjem og lærere skulde kunne vente mere forståelse i et land, hvor vi gerne vil berømme os af vort frisind. En ændring i mange kommunale myndigheders holdning overfor friskolen er nødvendig, hvis ikke friskolen skal tvinges i knæ.

På kursusets første dag her talte undervisningsminister Jørgen Jørgensen om friskolens stilling. Efter ministerens tale fulgte en meget lang og gavnlig for-

handling. Det forekom mig vigtigt, at dette møde mellem ministeren og friskolefolkene kom i stand, og det gik, som jeg havde håbet, at begge parter talte frit og åbent ud om de vanskeligheder, som er at overvinde, og det tør nok siges, at de gik fra hinanden i forståelse og gensidig tillid.

Foruden skolens lærere medvirkede for øvrigt ved kursuset skoledirektør Sofus Franck, seminariefors­tander J. Futtrup, friskolelærer Anton Mikkelsen, komponist Oluf Ring og højskoleforstander Ejnar Skovrup. Vi havde den glæde, at en del forældre deltog, navnlig de første dage. Kursuset var vistnok ret stærkt præget af tidens nød; gamle deltagere kunde sikkert mindes fornøjeligere kursus; men det var et lødigt, indholdsrigt møde, som vi kan se tilbage på med udelt glæde.

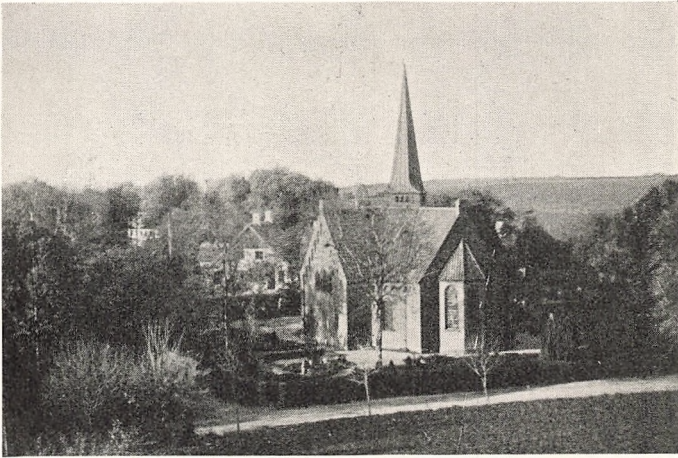
*

20.—22. sept. holdt vi efterårsmøde. Trods trafikvanskeligheder og regn de to dage fik mødet stor tilslutning. Ordførerne var: Jørgen Bukdahl, Hal Koch, Erik Gelting-Hansen, Uffe Grosen, Jørgen Jørgensen og D. Smith. Operasanger Franz Andersson sang søndag aften, og Bo Rud læste mandag aften »Mus og Mænd«.

*

Dagen efter det store mødes slutning holdt Vallekilde brugsforening 70 års fest på højskolen. Gymnastiksalen var det eneste lokale i kommunen, som kunde rumme de mange mennesker. Det blev en festlig og smuk aften, som brugsforeningens mange venner måtte glæde sig over.

8. oktober fejrede Vallekilde valgmenighed Kors­kirkens 60 års dag. På den dag for 60 år siden indviedes vor kirke; før den tid samledes menigheden til guds-

tjeneste enten i sognekirken eller på højskolen. Indtil 1895 havde Vallekilde præst fælles med Ubberup. Foruden de to Ubberup-præster, V. Hoff og Carl Koch, har vi haft følgende præster: Th. Helweg (1895—1906), H. Fønnesbech-Wulff (1906—23), Niels Petersen (1923—40) og siden 1941 Erik Gelting-Hansen.

Det var naturligt, at vi samledes på kirkens 60 års dag. Vi begyndte med gudstjeneste kl. 10 (Gelting-Hansens prædiken findes andetsteds i denne bog), derefter samledes godt 400 mennesker til frokost i højskolens gymnastiksal. Blandt vore indbudte gæster var vore tidligere præstefolk, Niels Petersen og fru Petersen, desuden flere af familierne Helweg og Fønnesbech-Wulff, endvidere præstefolk fra Ubberup, Osted og Vig og enkelte andre, som følte nær tilknytning til Vallekilde. Samværet i salen måtte desværre afkortes noget af hensyn til togtiderne; men vi havde et par hyggelige timer der, inden vi brød op for at gå tilbage til Korskirken, hvor Niels Petersen sluttede fødselsdagen med

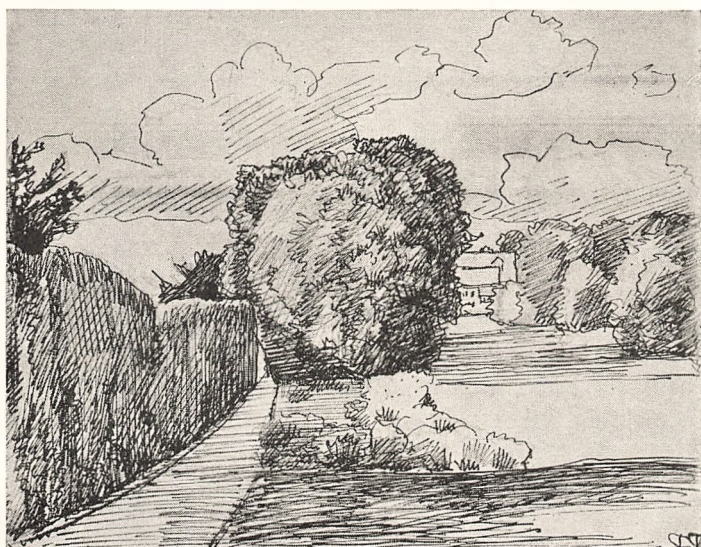

et kort foredrag. En 60 års dag fejres i almindelighed ikke i den store stil; det gjorde vi heller ikke i dette tilfælde. Men det blev en køn dag, som vi kun kunde være taknemmelig for.

*

For os i Vallekilde har året budt på usandsynligt mange bryllupper, sølvbryllupper (+ et enkelt guldbryllup) og runde fødselsdage. Her skal kun nævnes, hvad der direkte vedrører skolen og elevforeningen. Den 25. januar holdt Karen Nielsen 50 års fødselsdag; hendes venner besøgte hende i stort tal, og blandt gaverne, hun modtog, var også en smuk gave fra elevforeningen, hvis kasserer Karen Nielsen har været i mange år.

Den 17. sept. fejrede Elisabeth og Hans Olsen deres guldbryllup. I en lang årække var Hans Olsen fast knyttet til højskolen, først som lærer efterhånden også som leder af håndværkerafdelingen. Så mange af Elisabeth

og Hans Olsens børn, som er hjemme i Danmark, og mange af deres venner samledes med dem på deres højtidsdag og fejrede efter bedste evne det afholdte guldbludepar. Elevforeningen sendte blomster.

Den 8. oktober, altså samme dag Korskirken fyldte 60 år, nåede også elevforeningens formand Troels Sams dette runde hjørne. Da vi havde holdt kirkens festdag, fortsatte en del af os på Svendsbjerg, hvor vi på en for Troels Sams passende stilfærdig måde fejrede ham. Det bør også her nævnes, at elevforeningen sendte sin formand en hilsen i form af en meget smuk blomsterkurv.

Endelig nævner jeg, at tidligere lærer ved skolen og mangeårig kirkesanger gartner Axel Kragh den 29. oktober holdt sin 70 års fødselsdag. Det var naturligt, at mange af Kraghs venner samledes med ham for at lykønske og takke ham for god hjælp gennem mange år.

I årets løb har den frie skole og det folkelige oplysningsarbejde igen mistet nogle fremragende og trofaste venner: Jakob E. Lange, Marinus Kristensen, Rasmus Bording; disse meget forskellige mænd havde til fælles en dyb og uselvsk kærlighed til højskolen og det folkelige ungdomsarbejde; ved deres død har det i »Højskolebladet« og andetsteds været godt at læse om deres liv og betydningsfulde gerning. Jeg kendte dem alle tre, mest de to første; de gav mig meget. Jeg kan aldrig glemme dem, deres ansigter, deres øjne, deres smil, deres rige menneskelighed. Men på dette sted, hvor jeg især tænker på den nærmeste kreds omkring Vallekilde, vil jeg nævne, at gårdejer Aksel Fredslund døde den 17. april.

Aksel Fredslund blev født den 14. april 1878 i Brændstrup i Sønderjylland; han var kun 3 år gammel, da moderen døde; dette dødsfald nedbrød næsten helt faderen, så barndomshjemmet blev opløst 1885. Efter at Aksel Fredslund i nogle år havde været hos forskellige slægtninge i Sønderjylland, kom han 10 år gl. til sin moster, Marie Junker, som ledede et børneasyl i Skipinge i Vallekilde sogn. Her fik Aksel Fredslund sit andet hjem; han måtte ganske vist tjene om sommeren, men om vinteren var han hjemme hos Marie Junker og gik i skole.

Efter sin konfirmation tjente Aksel Fredslund i længere tid hos Niels Hansen i »Hyttten«, og denne tid og Niels Hansen stod altid siden i glans for Aksel Fredslund. Siden fulgte højskoleopholdet i Vallekilde, landbrugsskoleopholdet i Tune, og efter nogle læreår endnu købte han 1907 en gammel forsømt gård på Særslev mark, 4 km fra Vallekilde; her fik han sammen med sin hustru, Kristiane Fredslund, sit hjem og sin travle manddomsgerning. Aksel Fredslund blev en meget dygtig landmand, man tør roligt sige en af de dygtigste i vort

land. Den gamle gård blev bygget om, bygning efter bygning, sidst stuehuset; marken blev drevet mønstergyldigt, og en stor frugtplantage blev anlagt. Netop nu i sommer har Aksel Fredslunds køer og kvier hævdet sig fremragende på dyrskuer, og frugtplantagen har givet en stor og meget værdifuld høst; han fik det ikke helt ud at se; men hans arbejde var det, som nu så rigt lønnedes.

Aksel Fredslund blev »Korkirken«s, friskolens og Vallekilde højskoles hengivne ven. Med råd og dåd har han hjulpet, især når der for alvor var brug for hjælp. Han var retsindig, helhjertet og trofast. Det, han holdt af, brændte han for; hvad der var ham imod, kunde han dømme hårdt; han kunde nok blive snæver og uforstående overfor andres synspunkter, men det skyldtes, at sandhed og ret var så dyrebare værdier for ham, at de endelig ikke måtte forfuskes.

Vi vil ofte savne Aksel Fredslund i kirken og på højskolen og allermest i hans hjem, som var hans kærlighed og glæde. Det er efterhånden mange, vi har mistet, af dem, som for snart 20 år siden trådte til og hjalp Vallekilde højskole over en kritisk periode: Jens Mortensen, Kvarmløse, Jakob Sejr Trier, Sexhøj, biskop H. Fønnesbech-Wulff, Johs. Clausen, Stubberupholm, Tyge Trier, Svinninge, og nu Aksel Fredslund.

Det var en kreds af meget forskellige mennesker. Men hver for sig betød de meget. Og når de stod samlet om en skole betød de en rigdom, som man aldrig kan blive færdig med at tænke på ud af tak og glæde, fordi man fik lov at kende dem og modtage deres hjælp.

*

Ja, så beder jeg til slut om, at I alle vil modtage lærerkredsens, min kones og mine bedste hilsener og ønsker om en god jul.

Uffe Grosen.

Sidste skoleårs elever.

Vinterhalvaaret 1941—42.

Ahmt, Børge, Lundejorden, Ryde.
 Andersen, Adolf Peder, Brøns Kro, Brøns St.
 Andersen, Børge Terp, Ny Lindholm.
 Andersen, Hermann, Tingtved, Holbæk.
 Andersen, Jens Peder, Lyngby, Sporup.
 Andersen, Knud, Gundestrup, Grevinge.
 Andersen, Verner Ejlebæk, Pilagergrd., Lundstorp, Tjæreby.

Broholt, Jens Jensen, Bjødstrup, Tranbjerg.
 Bruun, Helge, Ny Dansbjerg, Hørby St.
 Buhl, Børge, Jordrup.
 Buhrkall, Alf, Øster Lindet.
 Buhrkall, Hans, Øster Lindet.

Christensen, Peder Horsbøl, Tistrup.
 Christensen, Svend Klarskov, Munkegaard, Kirke Saaby.
 Christiansen, Halvor, Halfdang. 29^a th., Kbhvn. S.
 Christiansen, Knud V. Riis, Gl. Hørve, Hørve.
 Christiansen, Niels Frederik Hammerich, Ortved, Ringsted.
 Christiansen, Poul Anker, Solbejrggrd., Risby, Lundby.
 Christiansen, Vagn Erik, Sæbygrd., Sæby, Kirkehyllinge.

Dahlgaard, Ingemann, Bajlum, Roslev St.
 Dalgas, Karl Hauge, Bjerlev, Jelling.
 Damsgaard, Herluf, Melhaven, Serritslev, Brønderslev.
 Degn, Karl Henry, Hvidkildevej 45, København F.
 Deigaard, Svend, Tistrup.
 Dinesen, Rasmus Erik, Lykkeg., Egeslevmagle, Skeiskør.

Enevoldsen, Jørgen Møller, Klakring, Juelsminde St.
 Eriksen, Anker, »Brunbjerg« Halk, Hejsager.

Green, Henry, Graakjær, Lem.
 Gregersen, Elgaard, Hejnsvig St.
 Gudiksen, Johannes, »Hestehave«, Spøttrup St.

Hansen, Ebbe Engvang, »Stensmark«, Vejen.
 Hansen, Hans Erik, Selvagergaard, Igelsø, Holbæk.
 Hansen, Hans Jørgen, Mølleg. Lysabildskov, Skovby, Als.
 Hansen, Jørgen Bangsgaard, Underød, Braade.
 Hansen, Tage Broder, Brunsnæs, Broager.
 Hardis, Holger, Havdrup St.
 Husted, Erling, Brøvlingbjerg.
 Høgh, Folmer, Karlby, Hornslet St.
 Højsager, Hans Vangberg, Nyborgvej 52, Odense.

Jensen, Andreas, Danslund, Hovborg, Holsted.
 Jensen, Arne, Nordmarksgaarden, Tjæreby St.
 Jensen, Arne Johannes, Roslev St.
 Jensen, Carlo Peter, Skyttemarken, Stensved.
 Jensen, Frede Baltser, Stenbjerg, Stenbjerg St.
 Jensen, Hans Aage, Bjerre, Fuglede.
 Jensen, Jens Munk, Bakkjær, Bryrup.
 Jensen, Johannes, Sdr. Esp, Tim.
 Jensen, Kristian Skriver, Tørslev, Ørsted.
 Jensen, Mads Nygaard, Vesterlund, Vester.
 Jensen, Martin, Grindsnabe, Boulstrup St.
 Jensen, Würtz Olav, »Marienlund«, Aale St.
 Jensen, Otto, Toftegaard, Aale, Aale St.
 Jensen, Svend Hjortshøj, Højby, Hou St.
 Jeppesen, Svend, Sandager Ellegaard, Kværndrup.
 Jessen, Kristian Th., Vestterp, Tofterup.
 Jessen, Aksel Holsteen, »Thorsmark«, Branderup J.
 Jessen, Morits Holsteen, »Thorsmark«, Branderup J.
 Johansen, Tage, Enderslev, Haarlev.
 Jørgensen, Aage, Glud Mark, Horsens.
 Jørgensen, Hans, Nørrevang., Torplille, Hundested.
 Jørgensen, Harald, Gl. Vejlby, Riisskov.
 Jørgensen, Tage, Støvring, Randers.

Kierkegård, Knud Fabricius, St. Taastrup Skole, Merløse.
 Kildetoft, Knud, Hellested, Haarlev.
 Kristensen, Poul, Hover, Muldbjerg.

Larsen, Alf, Tranegilde Strand, Greve Strand.
 Larsen, Bendt, Melby, Jullerup.
 Larsen, Ernst Erik, Kirke Hyllinge.
 Larsen, Vagn, Hyllingholm, Nr. Hyllinge, Kirke Hyllinge.
 Lauridsen, Knud, Sdr. Højrup, Pederstrup.
 Laursen, Hans, Rødding, Spøttrup St.
 Leen, Knud Bundgaard, V. Dalsgaard, Vidstrup St.
 Lykkegaard, Hans Hindvad, Melby gl. Skole, Kalundborg.

Madsen, Elnor Kristian, P. Madsen, Saltoug, Torrig.
 Madsen, Erling Korshøj, Sommerstedg. 28^a tv., Kbhvn. V.
 Mikkelsen, Peter, Frammerslev, Balling St.
 Mikkelsen, Verner, »Maardalgaard«, Ørum (Sdl.).
 Modin, Thorkild, Svebølle.
 Møller, Kresten Dalgaard, Hestbæk, Roslev St.

Nielsen, Axel Andreas, Dyrstensbo, Klemensker, Bornh.
 Nielsen, Alf Henning, Skrodsbjerg, Haarlev.
 Nielsen, Børge, Ruhavegaard, Holmstrup.
 Nielsen, Børge, Skudertløse Indelukke, Braaby St.
 Nielsen, Helge, Stenhøj, Faarevejle St.
 Nielsen, Jørgen, Gallelose, Vesterborg.
 Nielsen, Jørgen Lægaard, Lille Læbrogaard, Vraaby.
 Nielsen, Magnus, Tastum, Stoholm.
 Nielsen, Mogens Læbro, »Læbrogaard«, Vraaby, Haarlev.
 Nielsen, Niels Krogh, Sønderby, Grindsted .
 Nielsen, Ove Læbro, »Læbrogaard«, Vraaby, Haarlev.
 Nielsen, Povl Rasmus, Hønkys Mark, Rødekro.
 Nielsen, Svend Ove, Torrendrup, Grevinge St.
 Nielsen, Svend Th., Glud Mark, Horsens.
 Nielsen, Verner, »Husagergaard«, Lundforlund.
 Nielsen, Viggo Arnold, Tokkerup, Lejre.
 Nørgaard, Søren Kristian, Møllerup, Ørum (Sdl.).

Odgaard, Ejnar, Frøslev, Nykøbing, Mors.
 Olsen, Erland, Hallenslev, Gørlev St.
 Olsen, Ingvor, Sejbæk, Sjørup, Viborg.

Pallesen, Jørgen, Gdr. Palle Pallesen, Sig.
 Pedersen, Ejner, Snæglerup, Grevinge.
 Pedersen, Ernst, Everdrup, Snesere.

- Pedersen, Folmer Olsgaard, »Olsgaard«, Sierslev,
St. Heddinge.
- Pedersen, Johannes, Betteby, Flauenskjold, Vendsyssel.
- Pedersen, Niels Holger, »Lisbethsminde«, Ø. Ulslev.
- Pedersen, Niels Marius, Søndernæs, Brøns.
- Pedersen, Wilhelm, Lauhede, Maabjerg, Holstebro.
- Petersen, Andreas, Skovbymark, Skovby, Als.
- Petersen, Anton, Lime, Mørke.
- Petersen, Bernhardt Vestergaard, Sæby, Kirkehyllinge.
- Petersen, Ejvind, »Rækmarkgaard«, Hørby, Holbæk.
- Petersen, Gunner, Maglegaard, Braade, Vig.
- Petersen, H. Georg, Sadelm. Carl Petersen, Kr. Eskilst.
- Petersen, Hans, »Stenager«, Rødvig.
- Petersen, Jens Hansen, Bisholt, Glud, Horsens.
- Petersen, Jens Knud, Prejlerup, Grevinge St.
- Petersen, Johannes, Egestenlille, Tjæreby.
- Petersen, Karl, Ellinge Mark, Højby Sj.
- Petersen, Knud Holmgaard, Andelsm. Syd-Stevns, Rødvig.
- Petersen, Poul, Skotterupgade 4^a, København N.
- Poulsen, Søren Grove, Hornbækgaard, Haubro, Jylland.
- Rasmussen, Arnam Høgh, Søby, Hornslet.
- Rasmussen, Arne Evald, Højby, Boulstrup.
- Rasmussen, Carl, »Nørrelund«, Enderslev, Haarlev.
- Rasmussen, Niels, Østrup, Glud, Horsens.
- Rasmussen, Viggo Kristian, Tingerup, Hvalsø.
- Sebbelov, Hans Henrik, »Borrevang«, Nykøbing Sj.
- Stamphøj, Jørgen, St. Flansmose, Dybe, Bonnet.
- Søgaard, Niels, Højmark, Lem St.
- Vestergaard, Gunner V., Balling St.

Sommerholdet 1942.

- Andersen, Birthe, Birkegaard, Elmelunde, Stege.
- Andersen, Dagny, Hulby, Korsør.
- Andersen, Ellen Margrethe, »Kjærsgaard«, Troelstrup,
Haslev.
- Andersen, Gunhild Lunden, Stenstrup, Sorø.

Andersen, Martha Schelde, Østergade 36, Vamdrup.
Augustinus, Anna, Dons, Alminde, Kolding.

Bach, Benedikte, Rindum, Ringkøbing.
Bagge, Ellen, Nebble, Boeslunde.
Barkholt, Kirsten, Bindslev.
Bay, Karen Ingeborg, Simmerbølle, Langeland.
Bentsen, Asta, Sidinge, Vig.
Bisserup, Irene, Rødtjørnevej 41¹, Vanløse, København.
Broe, Kirstine, Roust, Varde.

Clausen, Kirsten, Grønnegyden, Søhus, Fyn.
Christensen, Ida, Billum.
Christensen, Solveig, Hygumskov, Sdr. Hygum.

Davidson, Kristiane, Næs, Østerø, Færøerne.
Davidson, Nelly, Næs, Østerø, Færøerne.
Duus, Sigrid, Arrild, Sønderjylland.

Eriksen, Bente Kirkegaard, Bredgade 41, Videbæk.
Eriksen, Else, Gl. Risbygaard pr. Taastrup, Sj.
Eskildsen, Rosa Kirstine, Jyllinge, Roskilde.

Fiedler, Ellen, Resen, Struer.
Frederiksen, Dagny, Vindbyholt, Fakse.

Gamborg, Karen, Vognsild, Østrup.
Grinder, Birgit, Margrethevej 1, Rungsted Kyst.
Gregersen, Esther, »V. Galsgaard«, Bøvlingbjerg.
Grosen, Lis, Hadbjerg, Hadsten.

Handberg, Inger, »Lykkeborg«, Viborg.
Hansen, Anna, Vorret, Them By.
Hansen, Agnethe Inger, Sdr. Kirkeby, Egebjerg, Falster.
Hansen, Elisabeth Højgaard, »Pilegaard«, Næsbyhoved,
Broby, Odense.

Hansen, Gerda, Øksendrup, Fyn.
Hansen, Gudrun Dybdal, Gedsted, Jylland.
Hansen, Sigrid Marie, Vedskølle, Tjæreby.
Hauge, Karen, Leergaard, Egtved.
Heiselberg, Cecilie, Lyne, Ølgod.

Hemningsen, Eli, »Skyttegaarden«, Tappernøje.
Hylding, Mariane E., Fjallerslev, Nykøbing, Mors.

Ibsen, Elly, Baarup, Kr. Eskildstrup.
Jensen, Agnes, Ømdrup Mark, Karby, Mors.
Jensen, Agnete, »Haukærgaard«, Lyngaa, Hadsten.
Jensen, Erna, Risgaard, Strandby, Farsø.
Jensen, Esther, Egebjerg, Falster.
Jensen, Gudrun, Røgind Skole, Højslev St.
Jensen, Henny, Horsbøl, Grindsted.
Jensen, Inge Thulesen, »Engholm«, Lundum.
Jensen, Karen, Babberup, Haslev.
Jensen, Minna, »Witega«, Jyderup St.
Jensen, Rigmor, Virkelyst, Videbæk.
Jensen, Tove, Hvidovrevej 178, Hvidovre.
Jørgensen, Ingrid, Tjæreby St.
Juhl, Kristine, Amtsvejen, Vamdrup.

Kalstrup, Dagny, »Vidtskuegrd.«, Mejlby, Hjortshøj.
Kjelstrup, Else, Jernstrup, Haslev.
Koch, Anna, »Vimmelgaard«, Arløse, Sandved.
Koch, Bente Susanne, Jystrup, Midtsjælland.
Koldbro, Agnete, Stubdrupgaard, Brønderslev.
Kristensen, Gudrun Odgaard, Fjallerslev, Nykøbing, Mors.
Kristensen, Ingrid, Karmisholt, Taars.

Larsen, Agnes Katrine, Nybøl.
Larsen, Anna, Bousagergrd., Risby, Taastrup.
Larsen, Dagny, »Iglemosegaard«, Gislev.
Larsen, Edel, Herrestrup, Grevinge.
Larsen, Ellen Hess, »Toftegaard«, Grejs, Grejsdalen.
Larsen, Gudrun, Birkelygaard, Gislinge.
Larsen, Julie, Obling, Sdr. Bork.
Larsen, Olga, Errindlev, Lolland.
Lauridsen, Anna, Lervad, Tistrup.
Lejre, Rita, Rodemark, Stubbekøbing, Falster.
Lund, Else, Zeniavej 9, Taastrup.
Ludvigsen, Rigmor, »Dalsgaarden«, Lundum St.

Madsen, Asta, Istebjærg, Kalundborg.
Madsen, Ellen, Hestehaven, Ruds Vedby.
Madsen, Emilie, Holme, Haubro.

Marquardsen, Ellen Juel, Ollerup.
 Matthiesen, Margit, »Lundegrød«, Snekkerup, Borup.
 Midtby, Krista, Bækkegaard, Videbæk.
 Muusmann, Karen Okholm, »Stavedshov«, Frifelt, Sønderj.
 Müthel, Ester M., Saltvig, Bandholm, Lolland.
 Møller, Krista, Hiernind, Bjerringbro.

Nielsen, Ane-Lise, Siddinge, Vig.
 Nielsen, Edith, Kingstrup Nygaard, Gelsted.
 Nielsen, Ellen, Pugholm, Aars.
 Nielsen, Grethe, Mosebølle, Fakse.
 Nielsen, Ida, Vedbynørre, Slagelse.
 Nielsen, Ida, »Mosekær«, Videbæk.
 Nielsen, Karen, »Bundgaard«, Hem, Salling.
 Nielsen, Mette Marie Schmidt, Falling, Falling St.
 Nielsen, Sigrid, »Kildemose«, Renge, St. Hedinge.
 Nielsen, Valborg, Ladelund, Arden.
 Nordstrøm, Tove, Grønlandsgaard, Vrangstrup.

Otzen, Gunhild, Nr. Farup, Ribe.

Pedersen, Aslaug, Tofte, Helsingø.
 Pedersen, Asta, Vejleby, Hørve.
 Pedersen, Esther Marie, Høng Børnehjem, Høng.
 Pedersen, Gudrun, Knolde, Sønderup, Støvring.
 Petersen, Dorthea N., Vester, Sottrup, Sønderj.
 Petersen, Elly, Torrig, Lolland.
 Petersen, Kirstine, »Kildegaard«, Raaby, St. Hedinge.
 Physant, Louise, Rødding.

Rasmussen, Anna, »Kirstinedal«, Skørring, Mørke.
 Rasmussen, Inge, Osted Hestehave, Roskilde.
 Rasmussen, Herdis Spejlborg, Planteskolen, Dybvad.
 Rasmussen, Kirsten Krøyer, Birket, Torrig, Lolland.
 Rasmussen, Ruth, Sdr. Hygum.
 Rasmussen, Tove, Bellmannsgade 20¹, Kbhvn. Ø.
 Riber, Gerda, Hygum, Esbjerg.

Sandal, Ellen, Udby, Holbæk.
 Schmidt, Kathrine, Øster-Lindet, Sdr. Jylland.
 Sehested, Dagny, Klosterskovgrd., Vivild, Hadsten.
 Skaaning, Astrid, Vejringe, Stubbekøbing.

Smedegaard, Ragnhild, St. Havelse, Ølsted.
Søe, Anna Kathrine, V. Tim, Tim St.
Sørensen, Anna Bjært, Ørum, Sønderlyng.
Sørensen, Signe Dalsgaard, Mosegaard, Jennum, Skibet.

Tarpgaard, Elna Thomsen, Vedersø, Ulfborg.
Tarpgaard, Helga Thomsen, Vedersø, Ulfborg.
Thomasen, Agnete, Dangaard, Døjringe, Døjringe St.
Thomsen, Laura, Ansager.
Tobiasen, Dagmar, Nr. Farup, Ribe.
Tønne, Ane Lise, Buderupholm, Støvring.

Vestergaard, Else Marie, Majbølle, Guldborg, Lolland.

West, Margit, Vaalse, Nr. Alslev.
Wyslouzil, Ingeborg Elisabeth, Ny Kongensgade 15^a, Kbh.

Lærlingebesøget på Vallekilde Folkehøjskole 1941-42.

	Vinter	Sommer	Ialt
Fra København	4	3	7
— Københavns amt	1	4	5
— Roskilde amt	7	2	9
— Frederiksborg amt	1	3	4
— Holbæk amt	20	11	31
— Sorø amt	7	11	18
— Præstø amt	13	9	22
— Odense-Assens amt	3	3	6
— Svendborg amt	2	4	6
— Maribo amt	4	10	14
— Ålborg amt	2	7	9
— Hjørring amt	4	4	8
— Viborg amt	11	6	17
— Thisted amt	1	3	4
— Århus amt	5	3	8
— Skanderborg amt	5	3	8
— Randers amt	5	3	8
— Ribe amt	9	10	19
— Ringkøbing amt	7	12	19
— Vejle amt	7	5	12
— Haderslev amt	5	4	9
— Åbenrå amt	1	0	1
— Tønder amt	2	2	4
— Sønderborg amt	3	1	4
— Bornholms amt	1	0	1
— Færø amt	0	2	2
Ialt.....	130	125	255

Blandede meddelelser.

Bogen »Fra Vallekilde folkehøjskole« trykkes i 4000 eksemplarer.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som normalt i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kr. indtegnet årsbidrag tilsendes et eksemplar af årsskriftet). *På grund af den overordentligt store prisstigning på papir og trykningsomkostninger er det desværre i år og indtil videre nødvendigt at forhøje foreningsbidraget til 2,50 Kr.;* så snart det igen bliver muligt at nøjes med det lave bidrag, vil det ske; men det må huskes, at årsskriftet i en lang årrække er blevet betalt med mindre penge end tilsvarende årsskrifter fra andre skoler. Vi venter, at gamle elever vil forstå dette; for øvrigt håber vi, at vi meget snart kan vende tilbage til den gamle pris.

Medlemmer af lærlingeforeningen vil først i december få årsskriftet tilsendt på postoprævning. *Forandring af adresse må meldes til kassereren, frk. Karen Nielsen, Vallekilde, inden hvert års 1. sept.*

Mod indsendelse af 1 kr. i frimærker kan ældre årgange af årsskriftet fås hos kassereren.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinge (*elevmøde*) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år *den tredje søndag i juli*. Mange af deltagerne kommer den foregående lørdag aften. *Tæpper, lagner og håndklæder må medbringes til mødet*. Nogle kan måske også let medbringe et telt. *Ernæringskort medbringes*.

Efterårsmødet 1943 afholdes i de 4 dage søndag—onsdag den 19.—22. sept. Alle er velkomne til mødet. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe sengeklæder og håndklæder. Ernæringskort medbringes. Der holdes *ikke* lørdag den 18. sept. nogen særlig sammenkomst for gamle elever.

Lokale elevmøder vil i 1943 antagelig blive holdt de sædvanlige steder.

Da så meget er usikkert i vor tid, må vi dog hen-vise til bekendtgørelser i de lokale blade, hvor nøj-agtig tid og sted vil blive opgivet.

Skolen får helt eller delvis frit tilsendt et stort antal dagblade, ugeblade og tidsskrifter. Vi påskønner denne imødekommenhed og takker derfor.

Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening

19. juli 1941—19. juli 1942.

Indtægt.	Kr.	Ø.	Udgift.	Kr.	Ø.
Kassebeholdning 20. juli 1941	5158	31	Trykning af årsskriftet	3014	00
Medlemsbidrag	8105	82	Porto	1381	87
Salg af gl. årsskrifter	12	50	Forsendelse af årsskriftet	70	00
Renter	210	75	Bestyrelsens rejseudgifter	41	00
Salg af Povl Hansens bøger	56	00	Understøttelse til elever	750	00
			Konvolutter og blanketter	261	00
			Fødselsdagsgave til Karen Nielsen	96	50
			Kassererens løn	300	00
			Forskelligt	10	00
			Kassebeholdning 19. juli 1942	7619	01
	13749	82		13543	38

Regnskabet er gennemgået og fundet rigtigt, kassebeholdningen er tilstede.

Vallekilde, d. 19/7 1942. *Valdemar Nielsen.* *Uffe Grosen.*

Vedtægter

for

Vallekilde højskoles lærlingeforening.

- I. Foreningens navn er »Vallekilde højskoles lærlingeforening«.
- II. Foreningens formål er:
 1. at vedligeholde forbindelsen mellem skolen og dens gamle elever; dette søges især opnået ved udgivelse af et årsskrift og ved afholdelse af et elevmøde den 3. søndag i juli måned.
 2. at understøtte ubemidlede elever under deres ophold på skolen.
 3. efter evne at bidrage til skolens udsmykning, anskaffelse af undervisningsmidler o. l. Alt hvad der på denne måde tilvejebringes tilhører skolen og kan aldrig sælges eller købes af enkeltmand.
- III. Årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« redigeres af en af bestyrelsen valgt mand eller kvinde. Det udsendes til alle foreningens medlemmer, som samtidig med modtagelsen af årsskriftet betaler et medlemsbidrag, hvis størrelse fastsættes af generalforsamlingen.
- IV. På den årlige generalforsamling, som afholdes i forbindelse med elevmødet, vælges bestyrelsesmedlemmer og revisorer. Bestyrelsen består af 7 medlemmer, hvoraf de 4 til enhver tid er valgt af de 4 sidste elevhold, 1 medlem af hvert hold. De 3 bestyrelsesmedlemmer vælges af generalforsamlingen og afgår efter tur, et medlem hvert år. To revisorer vælges af hvert års generalforsamling. Genvalg kan finde sted.

Bestyrelsesmedlemmerne har halv frirejse til det årlige elevmøde. Bestyrelsen fører forhandlingsprotokol over bestyrelsens møder og over generalforsamlinger samt aflægger regnskab og status over foreningens midler.

Bestyrelsen vælger indenfor sin midte en formand.

V. Foreningsarbejdet udføres af en forretningsfører, som vælges af bestyrelsen, og hvis løn fastsættes af denne.

Vedtaget på generalforsamlingen d. 18. juli 1926.

INDHOLD:

	Side
<i>Carl Ploug</i> : Til morgenbøn	3
<i>Valdemar Nielsen</i> : Nordens fremtid	4
<i>Uffe Grosen</i> : Menneskelighed	16
<i>Erik Gelting-Hansen</i> : Nogle kirkegængere	25
<i>Adia Frost</i> : Målt med verden er det lille	32
<i>Ragnhild Bonde</i> : Bestemmer vi selv vort livs retning.....	40
<i>Kr. Killelose</i> : Peter Hiort Lorenzen	51
<i>Borge Krebs Lange</i> : C. E. F. Weyse	57
<i>Tage Dybkjær</i> : Lidt om »2 dage på højskole«	64
<i>Uffe Grosen</i> : Fra Vallekilde folkehøjskole	70
Sidste års skoleelever	96
Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole 1941—42	104
Blandede meddelelser	105
Regnskab for Vallekilde folkehøjskoles elevforening	107
Vedtægter for Vallekilde folkehøjskoles lærningeforening	108